№ 138 ՇԱԲԱԹ, 27 ՅՈՒՆԻՍԻ

1915

ՔԱՌԱՍՈՒՆՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՇԱԲԱԹ, 27 ՅՈՒՆԻՍԻ № 138

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի. ամսական 85 կոպ.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Соломоновская ул., № 21.

Tiflis, Rédaction „Mschak“

Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզւով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են ... տողից 20—10 կոպ.

Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՄՇԱԿԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻ ԿՈՂՄԻՑ

խնդրվում է այն բաժանորդներին, որոնք վճարել են տարեկան բաժանորդավճարի կէս մասը, ուղարկել նաև երկրորդ մասնավճար **5** րուբլին, որպէսզի թերթի առաքման գործում յուլիսի 1-ից ընդհատում տեղի չունենայ:

Տարեկան բաժանորդավճարը լրացնողները կը ստանան նաև խոստացված ՊՐԷՄԻԱՆ, որը լոյս կը տեսնի աշնանը:

«ՄՇԱԿԻ» ԳՐԱՍԵՆԵԱԿՈՒՄ ԾԱԽՎՈՒՄ Է
Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ կազմած

ՍԱՍՈՒՆԻ ՔԱՐՏԷԶԸ

փոքրադիր։ Հատը 5 կոպէկ. Ճանապարհածախքով հատը 8 կ. Գումարով գնողների զեղչ.

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍԻ 28-ԻՆ
ԲԺ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ ԱՅԳՈՒՄ Հավլաբարի ակումբի ամառային շէնքում
ՅՕԳՈՒՏ ԷՋՄԻԱԾՆԵՑՈՑ „ՄԱՐԻԱՄԵԱՆ“ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԴՊՐՈՑԻ
Տեղի կունենայ

ԶԲՕՍԱՆՔ

Ճոխ և բազմակողմանի ծրագրով
Մուտքը մեծերին 25 կոպ., իսկ փոքրերին 15 կոպ.
430. Սկիզբը ցերեկվայ ժ. 11-ին, վերջը երեկոյեան ժ. 9½-ին. 2—1

XXV-ԱՄԵԱԿ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ՔԱՆՉԻՆԳԱՄԵԱՅ ՅՕԲԵԼԵԱՆԻ

Գրիգոր Արծրունու և նախկին աշխատակիցների պատկերներով.
ԳԻՆՆ Է 50 ԿՈՊԷԿ
ու. 13. 3—2 Դիմել՝ БЮРО ПЕЧАТИ. ТИФЛИСЪ. Головин. пр. 41.

ՓԱԿՎԵԼՈՒ Է.
Կիրակի, յունիսի 28-ին, ցեր. ժ. 4-ին
Գ. ԲԱՇԻՆՋԱՂԵԱՆԻ
ՊԱՏԿԵՐԱՀԱՆԴԷՍԸ.
Բաց է Ժողովարանի դահլիճում ժ. 9—4 ը.
ու. 423. 3—3

ԲԺԻՇԿ
Տ. ՄԱԿԱՐԵԱՆՑԸ,
Մասնագէտ՝ սիֆիլիս, վեներական, միզասեռական և կաշուի հիւանդութիւնների, վերսկսեց հիւանդների ընդունելութիւնը ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿՈՒՄ, Верхній бульваръ, д. Зипаловой.
ու. (օ. մ.) 405. 12—7

ՀԱՅՈՑ ԹԵՄ. ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ ԱՊԱԳԱՆ

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը որոշել է թոյլատրել ռուսաց հոգևոր սեմինարիաներում աւարտող սաներին մտնել համալսարան, այսինքն տուել է այդ սեմինարիաներին այն իրաւունքը, որ ունեն պետական գիմնազիաները։

Այդ առիթով «Մշակի» մէջ հարց յարուցվեց միջոցներ ձեռք առնել, որ նոյն իրաւունքը տարածվի նաև հայոց սեմինարիաների կամ թեմական դպրոցների վրա։

Եթէ մեր հոգևոր թեմական դպրոցները կարողանան ստանալ այդ իրաւունքը, նրանց թէ ներկայ դրութիւնը, թէ ապագան արմատականապէս կը փոխվի, և նրանք կը դառնան ոչ միայն ազգային կրթութեան, այլ և ընդհանուր, պետական կրթութեան օջախներ։

Ի՞նչ են ներկայացնում այսօր մեր թեմական դպրոցները, որոնք նոյն իսկ իրանց արած ծախսերն արդարացնող աշակերտների համապատասխան քանակութիւն անգամ չունեն։ Վերցրէք մեր ամենից աւելի ապահով, բարեկարգ համարվող, ամենից աւելի լաւ յարմարութիւններ ունեցող թեմական դպրոցը՝ Ներսիսեանը. Նա ծախսում է տարեկան մօտ 100,000 ր., գուցէ և աւելի, և սակայն նա հազիւ 450 կամ 500 աշակերտ ունի, մինչ գաւառական մի գիմնազիա 1000-ից պակաս աշակերտ չէ ունենում։ Եւ այդ ամենից բարեկարգ համարված Ներսիսեան դպրոցը բաց է թողնում կեանքի մէջ գործելու այնպիսի սաներ, որոնք ոչ թէ միայն պետական լեզուն լաւ չը գիտեն, այլ սեփական մայրենի լեզուն եւս լաւ չը գիտեն, և գիտութեան մէջ եւս համբակ ու թերուս են։ Էլ չը խօսենք Շուշու, Երևանի թեմական դպրոցների մասին։

Եւ ինչո՞ւ է այդպէս։

Որովհետև նախ՝ մեր թեմական դպրոցները չունեն ուսման ամփոփ, լրացված ծրագիր, մի այնպիսի ծրագիր, որ հնարաւորութիւն տայ աւարտողներին կեանքի մէջ մտնել պատրաստված զէնքով, ինչպէս ֆրանսիական լիցէները, որոնք տալիս են իրանց սաներին ամփոփ, լրացված ուսումն, որ միջնակարգ և բարձր դպրոցների մէջ տեղն է բռնում։

Երկրորդ՝ մեր թեմական դպրոցները զրկված լինելով այն իրաւունքներից, որ վայելում են պետական միջնակարգ և մի քանի մասնաւոր միջնակարգ դպրոցներ, աւարտող սաները չեն կարողանում շարունակել իրանց ուսումը և լրացնել բարձրագոյն դպրոցներում. և հէնց այդ է գլխաւոր պատճառը, որ մեր թեմական դպրոցները չեն գրաւում այլ եւս աշակերտների բաւական թիւ։

Կան առարկողներ, թէ մեր թեմական դպրոցներն աւարտողները, որովհետև պէտք է ինկարպէս դառնան կամ ուսուցիչներ կամ քահանաներ, պէտք չունեն մտնել համալսարան, այլ շատ շատ կարող են մտնել Էջմիածնի ճեմարանի լսարանական բաժինը և այդտեղ լրացնել իրանց ուսումը՝ ապագայ ուսուցչական, եկեղեցական կամ հասարակական ասպարէզի համար։

Այդ առարկութիւնը սխալ է. Նախ՝ Էջմիածնի ճեմարանը չէ կարող ընդունել ամենքին, այլ միայն սակաւաթիւ անձանց, երկրորդ՝ ամենքը չեն զգում իրանց մէջ ուսուցչական կամ եկեղեցական կոչումն և ձգտում են ստանալ բարձր ուսումն. և որովհետև Ռուսաստանում այդ անհնարին է, ուստի նրանց մի փոքր մասը գնում է արտասահման, իսկ մեծագոյն մասն այնպէս էլ մնում է համբակ, թերուս և անպատրաստ՝ կեանքի մէջ։

Արդ՝ համբակ ... թերուսից էլ աւելի ... ի վերջոյ, մեր թեմական դպրոցները, ահագին ծախսեր կատարելով, գրեթէ ոչինչ չեն տալիս հայ ժողովրդին։

Իսկ եթէ մեր թեմականաւարտներն իրաւունք ստանան մտնել համալսարան, նրանք, ունենալով ազգային կրթութիւն, իսկ ձեռք բերելով համալսարանում ընդհանուր, համամարդկային և պետական կրթութիւն, կը լինեն օգտակար և պիտանի անդամներ ոչ միայն իրանց ազգի, այլ և պետութեան համար։

Անհրաժեշտ է ուրեմն, որ մենք ամեն միջոց գործ դնենք, որպէսզի մեր թեմական դպրոցներին նոյնպէս տրվի այն իրաւունքը, որ տրվելու է ռուսաց սեմինարիաներին։ Միւս կողմից՝ անհրաժեշտ է, որ մեր թեմական դպրոցները յարմարեցնեն իրանց ծրագիրները գիմնազիաների ծրագրին, որպէս ... կարողանան մտնել համալսարան, տալով միայն լրացուցիչ քննութիւն լատիներէնից։

Թողնելով մեր թեմական դպրոցները նոյն վիճակում, որի մէջ են այսօր, մենք կը դատապարտենք նրանց աւելի վատթար ապագայի և նոյնիսկ ջնջման կեանքի մէջ։

Հ. Առաքելեան

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ԴԷՄ

ՌՈՒՍ-ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

26 յունիսի

ԹԻՖԼԻՍ.—Պաշտօնական։ Կովկասեան զօրաբանակի շտաբի կողմից.

Յունիսի 24-ի ընթացքում ծովափնեայ և Օլթիի ուղղութեամբ հրացանաձգութիւն էր։

Բասէնի հովտում, Կարաքիլիսայի շրջանում հրային կռիւ է։

Ալաշկերտի գիւղի հիւսիսային կողմում թիւրքերը յարձակման դիմեցին, որը վանվեց. երեկոյեան դէմ թիւրքերը վերսկսեցին յարձակումը Ալաշկերտի դէմ։

Մանազկերտի շրջանում թիւրքերը փորձեցին առաջանալ դէպի Ախլաթ, բայց մենք հեշտութեամբ վանեցինք նրանց։

Մնացած զօրաճակատում փոփոխութիւն չը կայ։

ՌՈՒՍԱՑ ՆԱՒԱՏՈՐՄԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

24 յունիսի

ՍԵՎԱՍՏՕՊՕԼ.—Մեր ականանաւերը յարձակում գործեցին Բոսֆորի մօտ թիւրքական մի սուզանաւի վրա, որ անհետանալ ական նետեց։ Հետապնդվելով ականանաւերի չեզոքական կրակից, թշնամու նաւը ընկղմվեց ջուրը. Նրա վիճակը յայտնի չէ։

Զանգուլդակի ափերը ռմբակոծելու ժամանակ ռուսական ռազմանաւերը ջրասուզեցին թիւրքական 5 առագաստանաւ և 4 վագօն՝ քարածուխի մեծ պաշարով, որ ուղարկվում էր Կ. Պոլիս։

ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԴԱՐԴԱՆԷԼՈՒՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

24—25 յունիսի

ԼՈՆԴՈՆ.—(Ուշացած)։ Շարունակութիւն պաշտօնական հաղորդագրութեան.

Յունիսի 19-ին, կէս ժամվայ ուժեղ ռմբակոծութիւնից յետոյ, թշնամու հետևակ զօրագնդերը առաջացան, բայց «Սկորպիոն» հածանաւի թնդանօթների աջակցութեամբ ետ մղվեցին դէպի ցամաքած հեղեղատի գլխաւոր հուանքը, մեր զօրաճակատից մօտաւորապէս մի մղոն հեռաւորութեան վրա։ Հետևակ զօրամասերը վանեցին յարձակումը հրացանային ու գնդակացիրային կրակով։

Երեկոյեան ժամը 7-ի մօտ թիւրքական երկու գումարտակ երևացին հեղեղատի հուանքի մօտ մեր առաջին շարքի խրամատներից դէպի հիւսիս-արևելք և ձեռնարկեցին յարձակման, առաջանալով բաց տարածութեան միջով երկու կանոնաւոր զօրագծերով։ Հէնց սկզբից մեր սպանիչ կրակը մեծ կորուստներ պատճառեց յարձակվողներին, յետոյ գումարտակները առաջ նետվեցին և հանդիպեցին թշնամուն ուժեղ հրացանային կրակով։ Երևում էր, թէ ինչպէս թիւրք օֆիցերները աշխատում էին ստիպել մարդկանց առաջ գալ, բայց նրանք չը կարողացան դիմանալ կրակին և անկարգ նահանջեցին, կրելով շատ ծանր կորուստներ։ Մեր խրամատների գծի առաջ բոլոր ուղղութեամբ կռւադաշտը լցվեց թիւրքերի դիակներով։

Գիշերով ուղարկված զինւոր-պահակները յայտնեցին, որ հովիտներում և ձորերում նոյնպէս թափված են շատ դիակներ։ Թիւրքերի ընդհանուր կորուստները յունիսի 16-ից մինչև 19-ը հաւասարվում են մեր հաշւով 5150 սպանվածի և 15,000 վիրաւորի։

Յունիսի 16-ին մենք ձեռք ձգեցինք 516 հրացան, 51 սուին, 126,400 փամփուշտ և 100 ռումբ։ Մենք գրաւել ենք, ի միջի այլոց, դիվիզիայի հրամանատարի հրամանը, որով յայտարարվում է, թէ այսուհետև այն հրամանատարները, որոնք կը վիջեն խրամատներ առաջ՝ քան կը սպանեն վերջին զինւորին, կը պատժվեն իբրև դասալիք զինւորականներ։ «Այսուհետև,—գրում է դիվիզիայի գեներալը,—պատասխանատուութեան կենթարկվեն այն օֆիցերները, որոնք սեփական անտարբերութեամբ չեն գնդակահարի բոլոր փախստականներին, որոնք փորձում են որևէ պատրուակով անյայտանալ խրամատներից»։

ՊԱՐԻԶ.—Պաշտօնական հաղորդագրութիւն. «Յունիսի 22-ին թիւրքերը ձեռնարկեցին ընդհանուր յարձակման, որ ամենից եռանդուն էր մայիսի սկզբներից նրանց գործած յարձակումներից։ Ժամը 4-ին թիւրքական թնդանօթները սկսեցին չափազանց ուժեղ կրակ մեր առաջին դիրքերի դէմ և անգլո-ֆրանսիական զօրքերի գրաւած տարածութեան ուղղութեամբ։ Յետոյ թշնամին փորձեց մի քանի անգամ հետևակ յարձակումներ գործել, բայց ապարդիւն. յարձակվողները, ոչնչանալով մեր թնդանօթային, հրացանային և գնդակացիրային կրակից, համարեա բոլորը ընկան։ Ամբողջ կռւի ընթացքում, ասիական ափի թշնամու մարտկոցները անընդհատ ռմբակոծում էին մեր դիրքերը։ Մայդօսի և Զանակի միջև գտնվող թիւրքաց յածանաւը նոյնպէս մասնակցում էր կռւին։ Թշնամու օդաչուները մի քանի անգամ ռումբեր նետեցին մեր խրամատների վրա։ Օրվայ վերջը դաշնակիցների 15 աէրոպլաններ բարձրացան Զանակում գտնվող թիւրքական աէրոդրոմի վրա և նետեցին մի քանի ռումբ, որոնցից մինը ընկաւ գլխաւոր սրահի վրա»։

ԼՈՆԴՈՆ.—Պաշտօնական հաղորդագրութիւն.

«Յունիսի 22-ին, առ. ժամը 4—6, թշնամին եռանդով ռմբակոծեց հիւսիսային ռազմաճակատի մեր խրամատները չը պատճառելով մեծ վնաս. 11 դիւյմանոց թնդանօթներից մօտ 20 ռումբ թիւրքաց զրահանաւը արձակեց ներոսցի (?) վրա։ Հարաւային ռազմաճակատում թիւրքերը սաստիկ կրակում էին հրացաններից ամբողջ զօրագծի ուղղութեամբ գիշերվայ ընթացքում, բայց դուրս չէին գալիս իրանց խրամատներից։ Առ. ժամը 5-ին նրանց մարտկոցները ... որպիսին մենք դեռ տեսած չէինք. արձակեցին յամենայն դէպս 5000 ռումբ, յետոյ ձեռնարկվեց ընդհանուր յարձակման մեր զօրաճակատի դէմ, ըստ որում առանձնապէս ուժեղ էին յարձակումները մի քանի կէտում։ Հակառակորդի գլխաւոր ջանքերը ուղղված էին այն կէտի դէմ, ուր միանում են թագաւորական ծովային դիվիզիան ֆրանսիական դիվիզիայի հետ։ Այստեղ առաւ. ժամը 8-ին մօտ 50 թիւրք հասան մեր խրամատներին, ուր դեռ կային մեր զինւորներից։ Օգնութեան հասած զօրամասը խսկոյն դիմեց հակայարձակման և վանեց թիւրքերին գրաւած խրամատի միջից»։

ԱԹԷՆՔ.—Ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, թիւրքերը Գալիպոլի թերակղզում սկսում են նահանջել։

ԹԻՒՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

24 յունիսի

ԱԹԷՆՔ.—Ճշգվում է այն տեղեկութիւնը, որ Կ. Պոլսի գերմանական դեսպանատան զինւորական կցորդ Լէյնցիգէրը վիրաւորվել է Կրիտիայի մօտ դիրքերում տեղի ունեցած վերջին մեծ ճակատամարտի ժամանակ։ Երկու ուրիշ գերմանացի օֆիցերների հետ Լէյնցիգէրը դիմեց դէպի Կ. Պոլիս ցամաքային ճանապարհով։ Ճանապարհին մի թիւրք կրակեց նրա վրա։ Գնդակը մանացու եղաւ։ Լէյնցիգէրի թաղումը Կ. Պոլսում շատ շքեղ էր։

Հեղինակաւոր աղբիւրներից բղխող տեղեկութիւնների համաձայն, գերմանական մի աէրոպլան իջել է թիւրքաց հողի վրա անցնել շաբաթ, գալով Բուխարէստից Բուլղարիայի վրայով։ Ասում են, որ այդպիսով Կ. Պոլիս է թռել արդէն 6-րդ օդագնացը։

Էսադ փաշան գլխատելով 28 ալբանների և երիտասարդ-թիւրք օֆիցերի և դատապարտելով 50 յեղափոխական պարագլուխների՝ վերականգնել է կարգուկանոնը Դուրացցօյում, Տիրանում և Էլբասանում։

Հակառակ այն լուրի, թէ իբր գեներալ Սանդերսը վիրաւորվել է Կրիտիայի մօտ տեղի ունեցած կռւից առաջ, Կ. Պոլսից եկող ճանապարհորդները պնդում են, որ գեներալը վիրաւորվել է միևնոյն օրը Լէյնցիգէրի հետ։

Պօղեստինի իտալական հիւպատոսները 480 իտալացիների հետ հասել են Ալէքսանդրիա։

Սիրիական զօրքի թիւն է 20,000։ Նրան յանձնված է ծովափի պաշտպանութիւնը։

ՍՕՖԻԱ.—Ադրիանուպօլսից տեղեկացնում են, որ բոլոր բերդերից թնդանօթները, բացի Փափազ-Թեփէից, որի մօտով անցնում է դէպի Դէդէ-Աղաչ գնացող երկաթուղին, տարված են Դարդանէլ։

(Լրագիրներից)

Պետրօգրադի դիւանագիտական շրջաններում Լօնդօնից տեղեկութիւն է ստացված, թէ դաշնակիցների գործողութիւնները Դարդանէլում և մասնաւորապէս Գալիպոլիի մօտ գլխաւոր կերպով վարգանում են և յոյս կայ մօտալուտ յուծման։

Դարդանէլում դաշնակիցների ռազմական գործողութիւնները ղեկավարող գեներալ Գուրօն վիրաւորվել է ծանր աջ կողքից և ձեռքերից. նրա երկու ոտները ջարդվել են։

Աթէնքից հեռագրում են, որ թիւրքերը սխալմամբ ռմբակոծել են Մարմարա ծովում գերմանական երկու ռազմանաւ։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՌՈՒՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՌՈՒՍ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

25 յունիսի

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ. — Պաշտօնական։ Գերագոյն Զօրահրամանատարի շտաբի կողմից.

Լոյս յունիսի 24-ի գիշերը թշնամին ապարդիւն տեղը յարձակումներ

էր գործում Մուրավիէվօ կայարանի մօտի մեր դիրքերի վրա։

Կալվարիա-Սուվալկի խճուղուց դէպի արեւմուտք թշնամին յունիսի 23-ին կարողացաւ անցնել Շէլմէնկա գետակը, բայց հետեւեալ օրը նա նորից վանվեց գետակի այն կողմը։

Օրժիցա գետի վրա թշնամին լոյս յունիսի 24-ի գիշերը յարձակում գործեց Էդնօրօժէց գիւղից դէպի հարաւ-արեւմուտք գտնվող մեր խրամատների վրա, բայց աջողութիւն չունեցաւ։ Մի քանի հարիւր գերմանացիներ դիմադրում էին մեր խրամատների դիմաց մինչև արշալոյս։ Նահանջի փորձի ժամանակ նրանք համարեա գլխովին սրի քաշվեցին։

Թշնամին ցերեկով նորից յարձակվեց միեւնոյն խրամատների վրա, բայց վանվեց մեծ կորուստներով։

Վիսլայի ձախ ափում լոյս յունիսի 24-ի գիշերը թշնամին խեղդող գազերի պաշտպանութեամբ յարձակման դիմեց Բօլիմօվի ուղղութեամբ 12 վերստ զօրաճակատի վրա։ Թշնամուն աջողվեց մի քանի կէտում գրաւել մեր խրամատների առաջին գիծը, բայց հետեւեալ օրը հակայարձակումով մենք վանեցինք նրան և վերականգնեցինք նախկին դրութիւնը, բացառութեամբ Բօլիմօվի խճուղուն մօտ գտնվող մասի, ուր կռիւը դեռ շարունակվում է։

Իւզէֆօվ գիւղի և ?-ի միջև թշնամին յունիսի 24-ի գիշերը և ցերեկը ապարդիւն յարձակումներ գործեց Վիսլայի մօտիկ ռազմավայրում։ Վիսլայի և Բուգի միջև թշնամին յունիսի 24-ին ոչ մի յարձակման չը դիմեց։

Իսկ մեր զօրքերը Լիւբլինի ուղղութեամբ շարունակեցին զարգացնել սկսած առաջխաղացումը Ուրժէնդօվ-Բիխավա ռազմավայրում։ Անցնելով Ուրժէնդօվկա գետը և առաջանալով Բյատրժիցայի մօտով, մեր զօրքերը թշնամուն պատճառեցին ծանր կորուստներ և յունիսի 22—24-ը բռնեցին մօտ 11,000 գերիներ մի քանի տասնեակ գնդացիրով ու մի դրօշակով։ Թշնամին այս զօրադաշտում նահանջում է։ Մենք հալածում ենք։

Բուգի, Դնէստրի և Զօլոտայա-Լիպայի վրա փոփոխութիւն չը կայ։

ՖՐԱՆՍ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԱՆԳԼՕ-ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

25 յունիսի

ՓԱՐԻԶ.—Ցերեկվայ պաշտօնական հաղորդագրութիւն։

«Արրասի հիւսիսային կողմում թնդանօթային կռիւը տեւեց ամբողջ գիշերը։ Սուշէ կայարանի դէմ ուղղված թշնամու երկու թոյլ յարձակումը վանեցինք։ Մասսի աջ ափում՝ մեր դիրքերի դէմ գերմանացիների գործած նոր յարձակումը նոյնպէս կանգնեցրինք։ Սէն-Միէլի հարաւ-արեւելեան կողմում թշնամին, չափազանց ուժեղ ռմբակոծութիւնից յետոյ, առաջխաղացութեամբ դիմեց մինչև Տէտ-դը-Վաշ։ Միայն մի տեղում, այսինքն Վօֆէրի շրջանում, թշնամուն աջողվեց հասնել մեր խրամատների նոր գծին մօտաւորապէս 700 մետր տարածութեամբ։ Ամենուրեք այլ տեղերում թշնամին վանվեց ծանր կորուստներով։ Լեպրէտրի անտառի արեւելեան մասում մենք կանգնեցրինք գերմանացիների յարձակումը»։

Երեկոյեան պաշտօնական հաղորդագրութիւն։

«Արրասի հիւսիսային կողմում և Կեննեվիէր շրջանում բաւական ուժեղ թնդանօթային կռիւ է։ Մասսի աջ ափում, Էպարժի մօտ, թշնամին կատաղի կերպով ռմբակոծում է մեր դիրքերը։ Ապրէմօնի անտառում, յախուռն կռիւներից յետոյ, հետիոտն գնդերի յարձակումները դադարեցին։ Թշնամին կրեց շատ զգալի կորուստներ, և ոչ մի տեղ էական աջողութեան չը հասաւ։ Լէպրէտրի անտառի արեւմտեան մասում՝ մենք ձեռքի ռումբերի օգնութեամբ գրաւեցինք 200 մետր խրամատ»։

ԱՒՍՏՐՕ-ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

26 յունիսի

ՀՌՈՄ.—(Շարունակութիւն գլխաւոր բանակի հաղորդագրութեան յունիսի 23-ից). Իզօնցօ գետի շրջանում գործողութիւնները շարունակում են զարգանալ նորմալ։ Թշնամին մեր առաջխաղացմանը ցոյց տալիս չափազանց խիստ դիմադրութիւն, ձեռնարկելով կատաղի հակայարձակումներ, բայց նրան չաջողվեց խլել մեր քաջ զօրքերից՝ նրանց գրաւած տարածութիւնը։ Թշնամին շարունակում է գործադրել պատերազմ վարելու անարժան միջոցներ։

Աւստրիացիք շարունակում են ուղարկել դէպի իտալական խրամատները թռուցիկներ, որոնցով յորդորում են զինւորներին դասալիք լինել։ Թռուցիկներին մեր զինւորներն արհամարհանքով են վերաբերւում։

ԾՈՎԻ ՎՐԱ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

25 յունիսի

ՌՈՒՄԷՕ.—Համբուրգի «Դէստերրօ» շոգենաւը Գերմանիա դիմելիս՝ հանք բեռնած՝ խրվել է աւազի մէջ Վիսարավարկէի մօտ։

ԼՈՆԴՈՆ.—Նորվէգիական «Պրէկ» շոգենաւը Գօրվէնի մօտ ջրասուզվել է գերմանական սուզանաւի ականից։ Նաւաստիներն ազատվել են։

ԳԵՏԵԲՈՐԳ.—Հաագայից հաղորդում են, որ Նէյմէյդէն եկած հօլլանդական նաւերը, որոնք շաբաթ գիշեր եղել են հիւսիսային լայնութեան 58 աստիճանի տակ, պատմում են, որ 4 ժամ շարունակ լսեցին Հիւսիսային ծովում արեւելեան ուղղութեամբ անընդհատ թնդանօթաձգութիւն։ Խիտ մառախուղի պատճառով ոչինչ չէր կարելի տեսնել։ Շաբաթ առաւօտ սրարշաւ անցան անգլիական 8 հակատականաւ։ Երկու ժամ յետոյ նրանք վերադարձան, ըստ երեւոյթին, առանց վնասուածքների։ Թնդանօթաձգութեան հետ միաժամանակ նաւերը տեսել են իրանց վրա 4 ցէպպէլին»։

ՎԻՍԲԻ.—Երէկվանից առ. ժամը 5-ին Բալտիկ ծովի կողմից լսելի է թնդանօթաձգութիւն։ Առաւօտեան ժամը 10-ին թնդանօթաձգութիւնը չափազանց սաստկացաւ։

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

25 յունիսի

ՍՕՖԻԱ.—Ֆինանսների մինիստրութիւնը թոյլատրեց բուլղարական մի քանի ֆիրմաների ստանալ Աւստրիայից և Գերմանիայից քիմիական նիւթեր արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնների համար, բայց առանց իրաւունքի՝ արտահանելու Բուլղարիայից։

ՊՐԷՏՕՐԻԱ.—Պաշտօնապէս յայտարարված է, որ մեծ-բրիտանական կառավարութիւնը համաձայնեց, որպէսզի հարաւ-աֆրիկեան կառավարութիւնը զօրաբաժին ուղարկէ Եւրոպա՝ պատերազմական գործողութիւններին մասնակցելու համար։ Զօրաբաժնին կից լինելու են մի քանի հրետանիներ։

ՊԵՏՐՕԳՐԱԴ.—[illegible] խորհուրդը համազինուորական կազմակերպութեան գործադիր մասնաժողովին յատկացրեց իբրև փոխատւութիւն մի միլիոն ռուբլի՝ հիւանդ ու վիրաւոր զինւորներին օգնութիւն ցոյց տալու համար, համառուսական զեմստվային միութեան կոմիտէտին՝ 12.300,000 ռուբլի իբրև աւանս և համառուսական քաղաքային միութեանը աւանս 2.144,000 ռուբլի՝ հիւանդ ու վիրաւոր զինւորներին խնամելու գործը շարունակելու համար։

Կովկասեան կազակային դիվիզիայի հրամանատար Չէրնօզուբօվը դառնում է գեներալ-լէյտենանտ։

ՄՕՍԿՎԱ.—Ի նկատի ունենալով առաջիկայ առատ բերքը, նաև այն հանգամանքը, որ զօրքին պիտոյքներ հայթայթելու հարցը կլանում է [illegible] դիրը, համաքաղաքային միութիւնը վճռել է անտեսական խորհրդակցութիւնը նուիրել յատկապէս զօրքի պիտոյքների հայթայթման հարցերին։ Խորհրդակցութեան աշխատանքներին մասնակցելու հրաւիրվելու են կօօպերատիվների և արհեստաւորաց ընկերութիւնների ներկայացուցիչները։ Խորհրդակցութիւնը սկսվելու է յուլիսի 11-ին։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.—Բեռլինից հաղորդում են, որ Կ. Պօլսի գերմանական դեսպանը սրտի հիւանդութեան պատճառով ստանում է արձակուրդ 6 շաբաթով։ Դեսպանատան գործերի կառավարութիւնն անցնում է իշխան Հօհենլօէ-Լանգէնբուրգին։

ՆԻՇ.—Սկուպշչինայի նիստերը յետաձգվեցին մինչև օգոստոսի 20-ը։

ԲՈՒԽԱՐԷՍՏ.—Ռումինիայի ակտիվ քայլերին կողմնակից լիգայի, կուլտուրական լիգայի՝ տրանսիլվանեան, հայրենասիրական և իտալօ-ռումինական լիգաների և Բուկովինայի ու լատինական միութեան կոմիտէտները կոչ են հրատարակել ռումին ժողովրդին, հրաւիրելով գումարվել յունիսի 28-ին ազգային համագումարի։ Կոչի մէջ մատնանշված է, թէ ներկայ պատերազմն առաջ բերին Գերմանիան և Աւստրիան, և այժմ հասնում է այն րոպէն, երբ Ռումինիան պէտք է ընտրէ՝ մնալ արդեօք աննշան տէրութիւն թէ ստեղծել մեծն Ռումինիա, միացնելով Տրանսիլվանիան։

ԿՕՊԷՆՀԱԳԷՆ.—Դանիական արտաքին գործերի մինիստրութիւնը բուլղարական արտաքին գործերի մինիստրից տեղեկութիւն ստացաւ, որ դանիական հրացանները հասել են Բուլղարիա Գերմանիայի և Աւստրօ-Ունգարիայի վրայով։

ՓԱՐԻԶ.—Հրովարտակով արգելվում է ոսկու արտահանութիւնը։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ.—Բեռլինից հաղորդում են, որ յունիսի 27-ին Բեռլին են ժողովվելու գերմանական դաշնակցութեան կազմի մէջ մտնող տէրութիւնների ֆինանսների բոլոր մինիստրները՝ քննելու համար գերմանական կայսրութեան ընդհանուր ֆինանսական դրութիւնը պատերազմական կացութեան պատճառով։

ՑԵՏԻՆԻԷ.—Աւստրիացիների յարձակումները յունիսի 21-ին և 22-ին Գրախօվօյի դէմ վանվել են։

Այն րոպէին, երբ չէրնօգօրցիք մտնում էին Սկիւտարի, Իսսա Բօլէտինացը զէնքերը վայր դրեց, եկաւ Ցէտինիէ իր ընկերների հետ և անձնատուր եղաւ։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

◆ «Р. У.»-ն հաղորդում է, որ Մոսկվայի բօրսային կոմիտէտի ներկայացուցիչների ժողովում վճռվեց հիմնել ռազմամթերքների գործարան։ Մելենկօվի մանուֆակտուրայի ներկայացուցիչը նուիրեց 100,000 ռուբլի, Պրօխօրօվը՝ 15,000 ռ.։ Մամօնտօվը ճառ արտասանեց, որի մէջ յայտնեց, թէ Վիկսունի, Սօրմօվի և Կօլօմէնի գործարանների ակցիաների մեծ մասը պատկանում են Deutche Bank-ի տնօրէն Լէսինգին։ Այդ գործարանների ուժը այնպիսի է, որ եթէ կատարելապէս օգտագործվեն նրանք, կարելի կը լինի պատրաստել այնքան ռումբ, որոնցով կարելի է ռմբակոծել գերմանական ամբողջ զօրքը։ Մամօնտօվի ճառը թողեց ուժեղ տպաւորութիւն։

◆ «Р. В.»-ում Կիրօվը գրում է. «Լիւբլինի մօտ տեղի ունեցող պատերազմական գործողութիւնները, ընդունելով լայն ծաւալ, անկասկած, կարող են յանգել աջողութեան կամ անաջողութեան, բայց այդ միեւնոյն է։ Գերմանացիք, ի հարկէ, գիտեն, որ մենք ստանում ենք շարունակ օգնութիւն, ուստի ձգտում են աջողութիւն ձեռք բերել մինչև այդ օգնութիւնը և ստիպել մեզ գործադրել այդ օգնութիւնը մաս-մաս։ Ցաւանք, որ այդ չի աջողվի աւստրօ-գերմանական զօրքերին»։

◆ Ամֆիտէատրովը «Р. Сл.»-ին հեռագրում է Հռոմից. «Աւստրօ-իտալական պատերազմը նոր փազիսի մէջ է մտնում։ Շվէյցարիայի կապը Գերմանիայի և Աւստրիայի հետ խզված է։ Թշնամին որոշել է Տիրոլում և Կարինտիում կենտրոնացնել մի միլիոն զինւոր։ Բայց Իտալիան պատրաստ է դիմադրելու յարձակման։

◆ Վիլհէլմի մօտ գլխաւոր բանակում խորհրդակցութիւն է եղել Պետրօգրադի, Լօնդօնի և Փարիզի գերմանական նախկին դեսպանների մասնակցութեամբ. այդ խորհրդակցութեանը տրվում է մեծ նշանակութիւն։

◆ Ըստ լուրերի, Իտալիան պատերազմ է յայտարարելու Գերմանիային անգլիական ջրերում իտալական շոգենաւի խորտակման համար։

◆ «Речь»-ը հաղորդում է, որ Պետական Դումայի անդամների պատգամաւորներին ընդունելիս Գօրեմիկինը յայտնել է, թէ դրութիւնը պատերազմաբեմում անհամեմատ լաւ է, քան շատերը կարծում են։ Գերմանական լրագիրների տեղեկութիւնները խիստ չափազանցված են։ Իսկապէս ռուսական կորուստներն այնքան խոշոր չեն։

◆ «Р. У.»-ին հեռագրում են, որ կայզերը յայտնել է, թէ Վարշավան վերցնելը, որ նշանակված էր յունիսի 17-ին, ռազմական նկատումներով յետաձգվում է մի ամսով։

◆ Գերմանիան ծանր թնդանօթներ է ուղարկում դէպի սերբիական սահմանը։

◆ Բուլղարական մահմէդականների մէջ խմորում է սկսվել Թրակիայի սահմանի փոփոխութեան հետ միասին։

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետ. Հեռ. Գործ.)

25 յունիսի

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ.—Մօրգանի կեանքի դէմ մահափորձ կատարած Հօլտը գտնվեց բանտում մեռած։ Ըստ երեւոյթին՝ նա անձնասպան է եղել ատրճանակով։

Ռումբերի պայթումից կործանվել է մասամբ գաղտնի ոստիկանութեան և գլխաւոր ոստիկանական կայանի շէնութիւնը։ Մարդկային զոհեր չը կան։ Արարքը վերագրվում է անիշխանականներին։

ՏՕԿԻՕ.—Ռուս-ճապօնական դաշնակցութիւն կապելու հարցով շարունակում են եռանդով զբաղվել մամուլը և քաղաքական գործիչները։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

—o—

ՑՈՒՑԱԿ

Սամարայի Նուիրատուների

(Օգնութ. հայ կամաւորների)

(Տես «Մշակ» № 119)

Յովհաննիսեաններ 50 ռ., Գ. Մուրադեան, Ա. Թարվերդեան, Յ. Մելիք-Նուբարեան, Ա. Յակոբեան և Ս. Կոբեկեան 25-ական ռ., Ռ. Ղազարեան, Կ. Շահնազարեան, Գ. Տուգուշեան և Վ. Տուգուշեան 10-ական ռ., Վ. Կարապետեան, Ա. Սարգիսեան, Ա. Իշխանեան, Մ. Ունութցեան, Խ. Սողոմոնեան, Ս. Բախչինեան, Ն. Ռաֆայէլեան, Յ. Այվազեան, եղբ. Մինասեան, եղբ. Զաւուշեան, М. Д. Даниловскій և Дружба 5-ական ռ., Մ. Բարսեղեան, Կ. Ֆրանկեան, Ս. Վարդապետեան, Կ. Սարգիսեան, Կ. Բախչինեան, Յ. Վարդապետեան և Լ. Մանուկեան 3-ական ռ., Ի. Ենիչարեան և С. Мукуласъ 1-ական ռուբլի։ Գումարն է 298 ռ.։

ԿԱՊԻՏԱՆ Յ. ԿԱՆՋԱՎԵԼԻԻ ՇԻՐՀԱՏԱԿԻ ՅԱՒԵՐԺԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ստացանք Երեւանից, լուսանկարիչ Կ. Ռուբինեանից 5 ռուբլի։ Նախկին ստացված 15 ռ. հետ միասին (տես «Մշակ» № 135) ունենք ստացած ընդամենը 20 ռուբլի։

ԴԱՐՁԵԱԼ ԿԱՊԻՏԱՆ ԿԱՆՋԱՎԵԼԻԻ ՄԱՍԻՆ

«Մշակի» №№ 131-ում և 135-ում կարդացի տիկ. Հեղինէ Նաւասարդեանի գեղեցիկ յօդուածը հանգուցեալ Յովսէփ Կանջավելիի մասին, որը ազատել է Տանձոտ գիւղի իգական սեռի 528 անձանց, որոնց թիւրքերը՝ այր մարդկանց կոտորելուց յետոյ՝ պիտի տանէին իրանց անասնական կրքերը յագեցնելու։ Նոյն հարցի մասին գրել էր պ. Մ. Սվեշնիկեանը, եթէ չեմ սխալվում, «Тиф. Лис.»-ում։ Կարդալով այդ գրուածքները վերոյիշեալ հերոս կապիտանի արածների մասին, չես կարող դժգոհ չը լինել, որ այդ բանի մասին ընդարձակօրէն չեն գրել ոչ մեր յայտնի վիպագիր Ատրպետը և ոչ ուսուցիչ Մաղմանեանը, միակ ականատեսը Տանձոտ գիւղի աղէտների։

Տիկ. Նաւասարդեանը իր յօդուածում առաջարկում է, որ հայ հասարակութիւնը արժանաւորապէս գնահատէ հերոս Կանջավելիի յիշատակը, որի մարմինն արեւմտեան ռազմաբեմից պիտի բերվի Թիֆլիս թաղվելու, ուր հերոսաբար ընկել է պատերազմի դաշտում։ Հանգուցեալը Տանձոտ գիւղի ողջ մնացած սեռերի մէջ պիտի մնայ անմահ, իբրև ազատարար մի հերոս 528 ա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կ. Պոլսոյ առման վճռական որոշումը, զոր տուած են դաշնակիցները—ամենէն կարեւորն ու իմաստունը, զոր տուին այս պատերազմին սկիզբէն ի վեր—տակն ու վրայ բրաւ Գերմանիոյ յատակագիծները։ Գերմանիա կը կարծէր, թէ Կ. Պոլսոյ հարցին վրայ դաշնակիցները երբէք չպիտի կարենային համաձայնիլ, կը հաշուէր թէ տակաւին երկար ատեն պիտի կարենար նպաստաւորուիլ այն լուրջ օգնութենէն, զոր իր Թիւրք դաշնակիցն իրեն կընծայէ, և յոյս ունէր ատով բոլոր չէզոքները իրենց վարանոտ ու երկդիմի դիրքին մէջ պահել և նոյնիսկ՝ իր մէկ փայլուն յաջողութեան պարագային անոնց գէթ մէկ մասը որոշապէս իր կողմը դարձնել։ Գերմանիոյ յարուցած սարսափախառն ատելութիւնը դաշնակիցները կարող դարձուց անլուծելի կարծուած հարցը, Կ. Պոլսոյ հարցը, որ ըսել է՝ նոյն ինքն արեւելեան հարցը, տիեզերական խաղաղութեան մշտական սպառնալիք մը կազմող, ներկայ ահաւոր պատերազմին թագուն, բայց իրական, հիմնական պատճառը եղող այդ հարցը վերջնապէս լուծելու։ Գերման ու Թիւրք իրենց յուսահատական կատաղութեան բոլոր ջանքերը կը թափեն դժուարին դարձնելու համար Կ. Պոլսոյ գրաւումը, բայց այդ գրաւումը պիտի կատարուի՝ ամեն գնով. ժամանակի խնդիր է, քանի մը շաբաթէն, ըսենք ամսէ մը, Կ. Պոլիսը պիտի դադրի օսմանեան պետութեան մայրաքաղաքն ըլլալէ։ Ու այն օրն, ուր ռուս բանակը Միքլիա դնէ ոտքը՝ Կ. Պոլսոյ վրայ քալելու համար, Բուլղարիա ապահովապէս պիտի հետեւի ռուսին և նետուի Էդիրնէի վրայ, Ռումանիա պիտի նոյնպէս ելլէ իր չէզոքութենէն՝ ի նպաստ եռեակ համաձայնութեան, և Գերմանիոյ պարտութիւնը աւելի ապահով ու մօտալուտ պիտի դառնայ։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ սակայն Կ. Պոլսոյ բաղդը. ի՞նչ պիտի ըլլայ օսմանեան պետութեան բաղդը։ Իրերու ընթացքը հետզհետէ կը թուի հաստատել այն կարծիքը, զոր՝ ինչ-ինչ արժանահաւատ տեղեկութեանց վրայ հիմնուելով՝ յայտնած էի «Վճռական րոպէն» տիտղոսով յօդուածիս մէջ, այն է թէ՝ իր կոզմոպոլիտ հանգամանքը պահելով հանդերձ՝ Կ. Պոլիսը պիտի դառնայ ռուսաց գերիշխանութեան, նոյն իսկ թերեւս տիրապետութեան տակ։ Լօնդօնի բանակցութեանց մէջ, անգլիական կառավարութիւնը հաւանած է այդ մեծ զիջողութիւնն ընել Ռուսիոյ, զգալով որ ատիկա անհրաժեշտ էր Թիւրքը խորտակելով հակագերման պայքարը դիւրացնելու համար, և տեսնելով նաև որ անհնար էր այդ պայքարին մէջ Ռուսիոյ յանձն առած մեծ զոհողութեանց, կատարած կարեւոր դերին փոխարէն՝ այդ վարձատրութիւնը զլանալ անոր, մանաւանդ որ ներկայ պայմաններուն մէջ՝ Կ. Պոլսոյ ռուսացումը (Անգլիոյ և Ֆրանսայի որոշ շահերուն ապահովումով) չէր ներկայացներ այլ ևս Անգլիոյ համար այն անպատեհութիւններն ու վտանգները, զոր ատենով կը ներկայացնէր։ Անգլիական կառավարութեան օրինակին հետեւեցաւ Ֆրանսականը, և երեք պետութեանց միջև այդ մասին որոշ համաձայնութիւն մը կայացած ըլլալն եղած է անշուշտ՝ և այդ համաձայնութեան շնորհիւ է՝ որ Կ. Պոլսոյ դէմ դաշնակիցներու կողմէ լուրջ յարձակման մը որոշումը տալ և անոր վճռական գործունէութեան ձեռնարկել կարելի եղաւ։ Բայց հասարակաց կարծիքը՝ թէ Անգլիոյ և թէ Ֆրանսայի մէջ՝ դժգոհ մնաց, երբ այդ զգայացունց զրոյցն հրապարակի վրայ պտտիլ սկսաւ։ Բազմաթիւ յօդուածներ երեւցան, որոնց մէջ կը պահանջուէր Կ. Պոլիսը չտալ ռուսին, այլ վերածել զայն միջազգային ազատ քաղաքի մը. ոմանք ինչպէս «Լա Րըվիւ» տնօրէն պ. Ժան Ֆինօ, կառաջարկէին զայն միջազգային քաղաք մը դարձնելով հանդերձ անոր վարչութիւնը յանձնել բելժիկացւոց։ Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ հարցապնդում եղաւ Կ. Պոլիսը ռուսաց տրուելուն հակառակող երեսփոխաններու կողմէ, և սըր Էդուարդ Գրէյ, հանդարտեցնելու համար հանրային կարծիքը, յայտարարեց, թէ պ. Սազանովի՝ Դումային մէջ արտասանած ճառը՝ Կ. Պոլսոյ ռուսացման չէր ակնարկեր, այլ նեղուցներու բացումով՝ Ռուսիոյ անտեսական շահերու ապահովման, այսինքն ազատ ծովու վրայ ելքի իր հինաւուրց բաղձանքին իրականացման, ինչ որ խուսափողական պատասխան մըն էր և հերքում մը չէր պարունակեր Անգլիոյ կողմէ Կ. Պոլսոյ մասին եղած զիջողութեան։ Ամբողջ ֆրանսական մամուլին մէջ միայն Գիւստաւ Հէրվէ, իրեն յատուկ սուր ողջմտութեամբ, մէկ քանի յօդուածով ապացուցուց, թէ Կ. Պոլիսը միջազգային ազատ քաղաք մը ընել՝ պիտի նշանակէր հարցը անլոյծ թողուլ, թէ այդպիսով տևական ու ապահով կացութիւն մը պիտի չունենար այդ քաղաքը, որովհետև թէ անոր վարչութեան մասնակից եղող պետութեանց միջև գժտութիւններ կրնային ծագիլ ապագային, և թէ մօտիկ ու հեռաւոր պետութեանց կողմէ յարձակումներ անպակաս պիտի ըլլային՝ այդ չնաշխարհիկ ստանին տիրանալու համար, մինչդեռ առողջ պայմաններով զայն Ռուսիոյ ձգելով՝ հաստատ հիմերու վրայ դրած պիտի ըլլային անոր կացութիւնը. ասկից զատ, Հէրվէ անարդար կը գտնէր ռուս ազգին դարաւոր պատմական այդ մեծ բաղձանքին գոհացում չտալ, երբ Ռուսիա այնքան կարեւոր աջակցութիւն մը կը բերէր դաշնակիցներուն։ Այժմ այդ կարծիքը կը սկսի քիչ-քիչ տարածում գտնել. «Թանը» ինքն իսկ բացէ ի բաց այդ թէզը կը պաշտպանէ ընդարձակ ու կարեւոր յօդուածով մը, որուն մէջ ի միջի այլոց կըսէ.

«Դեռ քանի մը ամիս առաջ, հանրային կարծիքը Ռուսիոյ մէջ միջազգային ռեժիմ մը միայն կը թուէր կարելի նկատել այն երկրամասերուն համար, որ Մարմարա ծովէն մինչև Միջերկրական տանող նեղուցին կից են։ Աչքի առջև կը բերէին այն նախընթաց օրինակները, որ կրնային իբր հիմք ծառայել կարգադրութեան մը, Սուէզի ջրանցքին, Դանուբին, Տանժէին ռեժիմը։ Տակաւ առ տակաւ, հանրային զգացումը՝ մեր դաշնակիցներուն մօտ՝ վերադարձաւ այն մեծ աւանդութեան, որ դէպի ազատ ծով ելք կը պահանջէ և որ մասնաւորապէս կ'ընէ Կ. Պոլիսը (Ցարգրադ) իբր պետութեան դարաւոր ջանքերուն նպատակակէտ։ Մեր Պետրօգրադի թղթակցին մէկ հեռագիրը, զոր երէկ հրատարակեցինք, որոշապէս ցոյց կուտայ այդ մտաւոր վիճակը. կառավարութիւնն ալ իր կողմէն կրկին ձեռք առած է այն թէզը, որ իր դիւանագիտութիւնը ղեկավարած է Մեծն Պետրոսէն ի վեր, և այնքան աւելի կորովով անոր կը յարի՝ որքան որ հանգամանքները կը թուին անոր իրականացման նպաստաւոր ըլլալ։

«Անգլօ-ռուս մրցակցութիւնը տեղի տուած է պատերազմի դաշտերուն վրայ շահերու անքակտելի համերաշխութեան մը։ Եռեակ համաձայնութեան զանգուածը արիւնի մէջ ամրապնդուած է։ Երեք պետութիւններն այս միջոցիս կը խորտակեն Գերմանիոյ և Աւստրիոյ դաշնակիցը, Թիւրք պետութիւնը, որուն՝ իրաւանց փոխանցման՝ յանձնուած էր նեղուցներու պահպանութիւնը։ Ո՛չ Ֆրանսա, ո՛չ Անգլիա, ո՛չ Ռուսիա երբեմնի պատճառները չունին այլևս Եւքսինեան Պոնտոսի բանալիները իրարու ձեռքէ յափշտակելու։ Փարիզ և Լօնդօն այլևս առարկութիւն չունին զանոնք Ռուսիոյ յանձնելու, և ասիկա՝ շատ մը պատճառներով, որոնց գլխաւորն այն է, որ նեղուցներու փակման համբաւաւոր սկզբունքը գոյութիւն չունի այլևս, յորմէհետէ որոշեցինք բանալ անոնց անցքը, զոր թիւրքերը գերմանացւոց հրամանով գոցած էին։ Ռուսիա, երբ տէր դառնայ Կ. Պոլսոյ, չունի այն պատճառները, զոր սուլթաններն ունէին՝ վախնալու որ պատերազմական նաւեր կը հասնին Ոսկեղջիւրի առջև, որ այսուհետև առևտրական փոխադրութեան նաւահանգիստ մը պիտի ըլլայ լոկ։ Ֆրանսա համակրութեամբ միայն կրնայ ընդունիլ իր դաշնակցին մուտքը միջերկրականեայ ազգերու շարքին մէջ, և Անգլիա չի վախնար այլևս որ Սև ծովու ռուս նաւատորմը Հնդկաստանի աշխարհակալութեան ճամբան հարթէ։ Անգլիա հաստատուած է Եգիպտոսի մէջ, Միջագետքին տիրացաւ, Բաղդադի երկաթուղիին գլուխն արդէն իր ձեռքն է, և եթէ կասկած ունենար, թէ Ռուսիա դիտաւորութիւններ ունի իր հնդկական կայսրութեան դէմ, Ասիոյ ռուսական երկաթուղիներու ցանցը շատ աւելի մտատանջութիւն պիտի կարենար պատճառել իրեն, քան Վոսփորի և Դարդանէլի ազատ անցքը»։

«Թայմզը» նոյնպէս սկսած է նոյն թէզը պաշտպանել։ Իսկ Լօնդօնի կիրակնօրեայ կարեւորագոյն թերթերէն մին, «Օպսերվըրը», կը գրէ իր երէկուան թիւին մէջ. «...Գերման դիւանագիտութիւնն ու գերման մամուլը զուր ջանքեր կընեն երկպառակութիւն ծագեցնելու դաշնակիցներուն միջև և զանոնք չէզոքներու հետ գէշ մարդ ընելու՝

Չինների, գեղանի կանանց և երեխաների կեանքը և պատիւը փրկող. բայց այդ բաւական չէ. պիտի հայ հասարակութիւնը գնահատէ կապիտան Կանչավելիի արածը և արժանաւորապէս յարգէ նրա յիշատակը նրա թաղման ժամանակ։ Այդ մասին օր առաջ պիտի խորհեն ձեռնհաս անձինք, թէ ինչ ձևով պիտի անել այդ։ Հայկական Կենտրոնական Կոմիտէտը և Կ. Հ. Բ. Ընկերութիւնը, ինչպէս յայտնի է, յատկացրել է հանգուցեալ Կանչավելիի ընտանիքին 300 ռ., և նրա Նախագահ Ս. Ցարութիւնեանը եղել է հոգեհանգստին և յայտնել ցաւակցութիւն հանգուցեալի ընտանիքին։

Որոշված է, որ երբ Կանչավելիի դիակը բերեն այստեղ թաղելու, նոյն կոմիտէի և Կ. Հ. Բ. Ընկ. խորհրդի անդամները ներկայ գտնուեն թաղման և ցաւակցութիւն յայտնեն նրա ամուսնուն։ Բժ. Բ. Աղասարեան

ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ ԷՋՄԻԱԾՆՈՒՄ

Ապրիլի 15-ը և 16-ը Էջմիածնում պատմական օրեր էին։ 15-ի առաւօտեան, չորեքշաբթի օրը, լուր ստացվեց, ուղարկված յատուկ սուրհանդակի միջոցով, որ հայ կամաւորների խումբը գալիս է Երևանից։ Վեհափառ Հայրապետը պատուիրել էր կարևոր պատրաստութիւններ տեսնել ընդունելու կամաւորներին պատշաճ կերպով։ Վեհափառի հրամանով ընդառաջ էին գնացել մինչև Զուարթնոց աւերակ եկեղեցին՝ Աշոտ եպիսկոպոս և Բաբգէն վարդապետ։

Վաղարշապատի և շրջակայքի ամբողջ ժողովուրդը մօտ 4 վերստ տարածութեան վրա բռնել էր ճանապարհի երկու կողմերը։ Հետզհետէ Երևանից բազմաթիւ կառքեր եկան Էջմիածին. Երևանի փոխ-թեմակալ Խորէն եպ., քաղաքագլուխ Ս. Խաչատրեանը և բազմաթիւ քաղաքացիները մինչև Էջմիածին եկել էին՝ կամաւորներին ուղեկցելով։ Ժամը 5-ի մօտերը Զուարթնոցի մօտ ճանապարհի վրա Վեհափառ Հայրապետից ուղարկված ներկայացուցիչները և ժողովրդի խուռն բազմութիւնը շրջապատեց հայ կամաւորների խմբապետներին։

Խմբապետներ Քեռին, Խէչօն, Դրօն, Համազասպը գլխաւորութեամբ բոլոր կամաւորների հրամանատար Վարդանի՝ շարքով կանգնած և շրջապատված կամաւոր զինուորներով, ձիաւոր և հետիոտն, Արարատեան դաշտի պատմական վայրում մի սքանչելի պատկեր էին ներկայացնում։ Վեհափառ Հայրապետի և Մայր Աթոռի միաբանութեան կողմից զգացված ողջոյն ճառեր արտասանեցին Աշոտ եպ. և Բաբգէն վ., իսկ Վաղարշապատի ժողովրդի կողմից՝ Ցովհ. Մուշեղեանը։ Ճառերին պատասխանեց խմբապետ Վարդանը։

Հանդիսաւոր երթը առաջ շարժվեց դէպի Էջմիածին։ Մինչև վանքի դուռը ժողովուրդը խանդավառ կեցցէներով դիմաւորեց հայ քաջերին։ Փողոցի վրա գտնված տների պատշգամբներն ու պատուհանները զարդարված էին դրօշակներով։ Պատշգամբներից ծաղիկներ էին ցանում կամաւորների վրա։ Մայր Աթոռի միաբանութիւնը վանքի դրսի դռան առաջ դիմաւորեց խմբապետներին և կամաւորներին, ուղեկցելով նրանց տաճար։ Եկեղեցու զանգերը ղօղանջում էին շատ խորհրդաւոր կերպով, վանքի հնադարեան պարիսպներն անգամ, որ շատ պատմական դէպքերի լուռ վկաներն են, կարծես զգում էին բոպէի խորհրդաւորութիւնը։ Ժողովրդի և միաբանութեան աչքերից կաթիլ-կաթիլ արցունքներ էին թափվում, իսկ այդ արցունքները մարմնացումն էին այն խորհրդաւոր բուռն՝ սովորականից բոլորովին տարբեր, զգացմունքների, որ մեզանից իւրաքանչիւրը կրում էր իր կրծքի տակ։

Արձանի լռութեամբ ամենքը իրանց քայլերը ուղղեցին Մայր Տաճար, խմբապետները ծունկ չոքելով համբուրեցին Իջման Սեղանը, լուռ և խորհրդաւոր կերպով աղօթում էին առ Աստուած, իսկ միաբանութիւնն ու ժողովուրդն էլ նրանց համար էին աղօթում, որ կարողանան քաջութեամբ կռուել և յաղթել դարաւոր բռնակալ թիւրքերին, ազատելով մեր մայրերին, քոյրերին ու եղբայրներին պատմական տանջանքներից։ Երեկոյեան ամբողջ ժամերգութեան ներկայ էին նրանք։ Ժամերգութիւնից յետոյ խմբապետները յատուկ պատրաստված սենեակներում հանգիստ առին։ Կամաւոր զինուորներին տեղաւորեցին վանքի հիւրատանը, սեղանատանը, ճեմարանի ընդարձակ ննջարանում, ճեմարանի ներսը սենեակներում, նոր շինված մանկավարժական թանգարանում, գիւղի դպրոցական շինութեանց մէջ։ Ժամը 8-ին խմբապետները ներկայացան Վեհափառ Կաթողիկոսին։ Վեհափառը օրհնեց նրանց և խօսակցեց, հիւրասիրելով սուրճով։ Ժամը 9-ին բոլոր խմբապետները, հարիւրապետներն ու տասնապետները ընթրիքի հրաւիրվեցին ճեմարանի սեղանատանը։ Ընթրիքին ներկայ էին Մայր Աթոռի միաբանութիւնը, Երևանից ուղեկցող ռուս օֆիցեր Օզօլ, պ. Համբարձում Մելիքեան, տիկին Զաբէլ և Դաւիթ Զաւրեան ամուսինները և ուրիշները։ Զգացված բաժակաճառեր առաջարկեցին Սահակ արքեպ., Աշոտ եպ., Բաբգէն վ., հ. Գրիգոր՝ խմբի խաչակիր քահանան, Զաւրեան, Օզօլ և ուրիշները։ Սահակ արքեպ. առաջին կենացն առաջարկեց Նորին Կայսերական Մեծութեան և ամբողջ Օգոստափառ Տան կենացը։ Օդը թնդաց կեցցէներով։ Խմբապետ Վարդանը առաջարկեց խմել Վեհափառ Հայրապետի կենացը, մի շարք բարեմաղթութիւններ անելով։ Ձախ ընթրիքը վայելելուց յետոյ, խմբապետները գնացին հանգստանալու։ Միւս բոլոր զինուորներին ևս արվեց ընթրիք։

Վանքի և ճեմարանի բակերում այդ երեկոյեան առանձին ոգևորութիւն էր տիրում։ Գիշերը շատերը քուն չունէին՝ երգում և ուրախանում էին։

Միւս առաւօտեան վաղ ամենքը ոտքի վրա էին։ Վեհափառ Հայրապետի հրամանով ճեմարանի ընդարձակ բակում պէտք է կատարվէր Կայսերական մաղթանք։

Ժամը 8-ից քիչ անց՝ ճեմարանի հարաւային բակում բոլոր 4 գնդի հայ ձիաւոր և հետիոտն կամաւորներն իրանց խմբապետներով, գլխաւորութեամբ Վարդանի, կազմ պատրաստ էին։ Ճեմարանի հանդիսարանի դիմաց միաբանութիւնը շուրջառ առած սպասում էր Վեհափառ Կաթողիկոսին։ Վեհափառը քիչ յետոյ շրջապատված եպիսկոպոսներով երևաց, օդը թնդաց կեցցէներով։ Վեհափառն ևս բարեհաճեց շուրջառ առնել, որից յետոյ սկսվեց Կայսերական մաղթանքը, ներկայութեամբ խուռն ժողովրդի։

Ուղիղ Վեհափառի առաջ կամաւորներից մէկը բռնել էր դրօշակը, եռագոյն՝ կարմիր, սպիտակ, կապոյտ, ոսկեզօծ շքեղ ծոպերով, հայերէն և ռուսերէն գրութեամբ «Армянская дружина», ապա խմբապետները շարքով կանգնած։ Բոպէն խորհրդաւոր էր, եղանակը պայծառ և ամենքի դէմքի վրա նկատվում էր բոպէի տպաւորութիւնը։

Կատարվեց Կայսերական մաղթանքը, որից յետոյ պէտք է խօսէր Վեհափառը։ Մի քանի վայրկեան լռութիւն տիրեց. գրիչը անզօր է արձանագրելու այն խորհրդաւոր զգացմունքը, որ տիրել էր բոլորին։

Ամենքի մէջ աչքի ընկնող իր վեհութեամբ ալեզարդ Վեհափառը ընդհատեց այդ խորհրդաւոր լռութիւնը և դառնալով հայ կամաւորներին՝ իր հայրական խօսքն ուղղեց նրանց։ Զափազանց զգացված էր Վեհափառ Հայրապետը. Նրա իւրաքանչիւր խօսքն ամենքը լարված ուշադրութեամբ լսում էին. յուզիչ և ազդու էին Վեհափառի խօսքերը. և երբ Վեհափառն ասաց՝ «Գնացէք. ձեզ են սպասում Իմ տանջված զաւակները. գնացէք, ազատեցէք նրանց կոտորածից և վերջ տուէք մեր դարաւոր թշնամուց. մեր թշնամին մարդասիրութեան սահմանից դուրս է եկել», այդ բոպէին խմբապետները և կամաւորները կարծես կատաղի առիւծ դարձան, նրանք ալեզարդ Հովւապետի խօսքերից ոգևորված՝ ուզում էին թռչել Արարատ լեռան միւս կողմը և սկսել իրանց համար վաղուց պանծալի կատաղի կռիւը վայրենի քիւրդերի և բռնակալ թիւրքի դէմ։ Իր ճառի մէջ Վեհափառն օրհնեց արևելեան տանջված ազգերի պատմական պաշտպան Ռուսաց Կայսրին և Նրա փառապանծ հերոս զօրքին, քաջերից հայ կամաւորներին, որ ռուս հերոս զօրքի հետ քաջութեամբ [illegible] լուծը ընդ միշտ թօթափեն տանջված հայ ժողովրդից։ Վեհափառի խիստ զգացված հայրական խօսքերից յետոյ օդը թնդաց կեցցէներով։ Ապա ճեմարանի կողմից խօսեց տեսուչ Ստ. Մալխասեանց։ Վարդանը և միւս խմբապետները հերթով մօտեցան Վեհափառին և համբուրելով Հոգևոր Տիրոջ աջը՝ ստացան Նրա օրհնութիւնը։ Վեհափառը կրկին օրհնելով ամենքին՝ վերադարձաւ Վեհարան։ Հնչեց երաժշտութիւնը։ Ճեմարանի դարպասով հետզհետէ ճամբայ ելան հայ քաջերը։ Կրկին ժողովրդի կեցցէները և ուրախութեան արցունքները ցօղեցին հայ կամաւորներին։ Մինչև Մարգարա գիւղը, Երասխի ափը, կամաւորներին ուղեկցեցին Բաբգէն և Վրթանէս վարդապետներն ու Թադէոս աբեղան։

* * *

Մաղթանք Վանի գրաւման առիթով

Մայիսի 9-ի առաւօտեան լուր ստացվեց, որ ռուս քաջամարտիկ զինուորները և հայ կամաւորները գրաւել են Վանը։ Շուտով այդ մասին ստացվեց պաշտօնական հեռագիր։ Չը տեսնված ուրախութեան զգացմունքներով մարդիկ միմեանց շնորհաւորում էին։ Եւ այդ հասկանալի է. չէ որ հայաշատ պատմական Վան քաղաքը դարերով թիւրքի բռնակալ լծի տակից վերջապէս ազատվեց։ Վեհափառի հրամանով միւս օրը, մայիսի 10-ին, Հոգեգալստեան օրը, պատարագից յետոյ կատարվեց Կայսերական գոհաբանական մաղթանք։ Մաղթանքի աղօթքը կարդաց Աշոտ եպիսկոպոսը։ Տաճարի ներսն ու դուրսը լի էր աղօթողներով, թէ շրջակայ և թէ տեղական ժողովուրդը շտապել էր մասնակից լինել այդ ուրախութեան և աղօթելու առ Աստուած ռուս քաջարի զօրքի համար։ Մաղթանքից յետոյ Վեհափառ Հայրապետը շրջապատված միաբաններով դուրս ելաւ տաճարից։ Անվերջ կեցցէներով թնդաց օդը։ Վեհափառը միաբանների հետ բարձրացաւ վեհարան։ Ժողովրդի խուռն մեծ բազմութիւնը տեղ բռնեց Վեհարանի բակում։ Տեղական երեք խումբ նուագողները նուագում էին։ Ժողովրդի ուրախութիւնն իր գագաթնակէտին էր հասել։ Վեհափառը պատշգամբից դառնալով ժողովրդին խիստ զգացված խօսեց, բարեմաղթութիւններ արաւ Նորին Կայսերական Մեծութեան և Օգոստափառ Տան կենաց, Կովկասի փոխարքայի առողջութեան, ռուս քաջարի զօրքին կարողութիւն և յաղթանակ շնորհելու և հայ անձնուէր կամաւորներին աջողութիւն բաշխելու համար։ Ապա ժողովուրդը հետզհետէ սկսեց ցրվել ուրախ տրամադրութեամբ։

Ամբողջ միաբանութիւնը, Երևանից եկած հիւրերը՝ գլխաւորութեամբ Խորէն եպիսկոպոսի՝ ներկայանալով Վեհափառին՝ շնորհաւորեցին Վանի գրաւման առիթով և համբուրելով Հոգևոր Տիրոջ աջը՝ ստացան Նրա օրհնութիւնը։ («Արարատ»)

ՇԱՄԱԽՈՒ ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՇՈՒՐՋԸ

II

Այսպէս, ուրեմն, համաձայն բոպէի պահանջի, յարմարաւոր վայրը թեմական դպրոցի համար՝ Շամախին է։

Բագւի կողմնակիցները շատ լաւ են գիտակցում և հասկանում այդ հանգամանքը՝ որպէս բանգէտ և հասարակական այլ խնդիրներում առաւել լուրջ վերաբերվող անձնաւորութիւններ։

Ի՞նչն է, սակայն, շարժառիթը նրանց ճիգ ու ջանքի՝ թեմ. դպրոցը անպայման Բագւում տեսնելու։

Ըստ Բագւի կողմնակիցների, թեմ. դպրոցը թէև պէտք է պահվի թեմ. հասոյթով, այլ թեմի տուրքով, բայց և այնպէս ծախսի մեծագոյն մասը պէտք է ծանրանայ Բագւի հայ հասարակութեան վրա և թեմ. դպրոցը եթէ Շամախում բացվի, Բագւի հայ հասարակութիւնը ձեռնպահ կը մնայ նրա գոյութեան պահպանութեան համար անհրաժեշտ ծախսերից։

Զուր էր Ղազարեան քահանայի նախազգուշացումը, թէ թեմ. դպրոցի բաղդը չը պէտք է կապել Բագւի հայ հարուստների գրպանի հետ, որովհետև գրպանով մենք այդ բաղդը կապած կը լինենք պատահականութեան հետ, իսկ ամեն մի պատահականութիւն կը փորէ դպրոցի կեանքի հիմքը։

Ո՞վ էր նրան լսողը։

Չը կար ծխ. ժողովում Բագւի այն հարուստը, այն մեկենասը, որ բանար իր գրպանը և գցէր իր լուման թեմ. դպրոցի պահպանութեան տուփի մէջ։ Մեծ հարց է, թէ Բագւի ներկայ հարուստների մէջ պիտի ճարվի մէկը, որ, թէկուզ առաջին 10-ամեակում, իր առատաձեռն և լիաբուռն նուիրաբերութեամբ օգնութեան հասնի թեմ. դպրոցին։ Ժողովում Կարապետ եպ. խօսում էր միայն շամախեցի, բայց բագւեցի Միրզաբէկեանների նուիրաբերած 25,000 ռուբլու մասին, իսկ նրան Բագւի կողմնակիցները առարկում էին, թէ մի՞թէ Միրզաբէկեանները իրանց հարստութիւնները դիզել են Բագւում, և դա հէնց մեծ փաստ է իրանց օգտին, այն՝ որ թեմ. դպրոցի ծախսի մեծ մասը պէտք է հոգայ Բագուն։

Սակայն այդ կարծիքը առաձգական է, որի հետ կարելի է և հաշտվել և չը հաշտվել, նայած թէ ով ինչ կերպ է մտածում։

Գոնէ ես չեմ հաշտվում։ Եւ ահա թէ ինչու. Շուշու թեմ. դպրոցը հիմնելիս, հիմնադիրները երբեւիցէ չեն մտածել, որ տասնեակ տարիներ յետոյ մի հասարակ ծառայող մարդ միլիօններ պէտք է դիզէ Մոսկվայում, Գանձակում, Պետրոպավլովկայում, Պարսկաստանում և այլուր և ապա մեծագոյն չափով օգնութեան ձեռք պէտք է պարզի այդ դպրոցի պահպանութեան և յարատևութեան գործին։ Արդ՝ Մոսկվայի, Գանձակի, Պետրոպավլովկայի, Պարսկաստանի և այլն հայ համայնքներն ունե՞ն իրաւունք ասելու, որ Շուշու թեմ. դպրոցը, ապահովված իրանց միջավայրում դիզված դրամով, տեղափոխվի իրանց շրջանը։ Կարծում եմ, որ ոչ. վասնզի Արզումանեանը բնիկ ղարաբաղցի է, և նրա սեպհական պարտքն էր ապահովել իր հայրենի քաղաքի միակ միջնակարգ դպրոցը, անկախ նրանից թէ որտեղ է դիզել իր հարստութիւնը։

Նոյն օրինակը կարելի է բերել Սաղեան գիւղի վանական դպրոցի մասին, որ պահվում է բարերար Բուդաղեանների հաշւով։

Կան և ուրիշ օրինակներ, բայց այսչափը հերիք է։

Երբ այս այսպէս է, ինչ զրուական ունենք մեր ձեռքում ասելու, որ տասնեակ տարիներ յետոյ մի հասարակ, աղքատ դասակարգին պատկանող շամախեցի չը պէտք է հարստանայ և օգնի իր հայրենի քաղաքի միակ միջնակարգ դպրոցին։ Որովհետև դա ապագայի խնդիր է, ուստի չերկարենք, միայն չշտենք, որ մինչև այդ երջանիկ օրը թեմ. դպրոցին հերիք է թեմ. հասոյթը՝ ծայրը ծայրին հասցնելու համար։

Արդ, Բագւի կողմնակիցները ունե՞ն բարոյական իրաւունք կամ թէ լիազօրութիւն՝ իշխանութիւն բանեցնելու ապագայում նուիրաբերութիւն անող հարուստի կամքի, խղճի ու գրպանի վրա։ Որ թեմ. դպրոցը Բագւում բաց անելու կողմնակիցները իրանց դրամական զգալի օգնութիւն չը պէտք է տան այդ դպրոցին և ի վիճակի էլ չեն այդպիսի մի քայլ անելու, դա մեզ համար պարզ է. բայց որ նրանք այժմեանից իսկ իրանց չը վերապահված իրաւունք են բանեցնում ապագայում ծնվող բարերար-հարուստի կամքի, խղճի և գրպանի վրա, դա տարօրինակ երևոյթ չէ։

Թեմ. դպրոցը Բագւում բանալու կողմնակիցների դէմ առարկելով՝ պատգամաւոր Զուբարեան մատնանշում էր Շամախու օդի, ջրի, բուսականութեան, կլիմայի, կեանքի և ապրուստի առաւելութիւնները, առաջարկում, որ փոխանակ մի տասար թիւ մատաղ կեանք պոկելու-խլելու այդ, իրոք, նախանձելի վայրից և բերելու Բագւի անհիւրընկալ գիրկը, մի խումբ, ոչ աւելի քան 20 հոգի, ուսուցիչներ ուղարկենք Շամախի և թեմ. դպրոցն էլ բանանք այնտեղ։

Բագւի կողմնակիցները ժողովում յայտնեցին մի՝ առ նուազն ինքնօրինակ միտք, թէ Շամախին՝ որպէս բուն Հայաստանից, հայի իսկական հայրենիքի սրտից կտրված մի վայր՝ չունի իր մէջ թաքնված ոյժեր, որոնց երևան բերէր թեմ. դպրոցը։ Մինչդեռ Արարատեան աշխարհը կամ հէնց Շիրակ-Շորագեալը, կազմելով Հայաստանի սիրտը, նաև մեր ձգտումների և յոյսերի առանցքը, հարուստ է թաքնված ոյժերով։

Արդեօք դա քննադատութեան դիմացող լուրջ պատճառաբանութիւն է։ Նշանակում է ուրեմն, որ Շամախու շրջանի հայերի երակներում հայի արիւն չէ, որ հոսում է. Նշանակում է, որ նրանք խորթացել են հայութիւնից և, հետևապէս, ազգութեան տեսակէտից, դիմում են դէպի գահավիժում։ Արդեօք այդ վտանգի առաջն առնելու համար պարտք չը կա՞յ մեզ վրա շտապել և որ առաջ բաց անել թեմ. դպրոցը հէնց Շամախում և ոչ Բագւում։

Ինչ վերաբերում է թաքնված ոյժերին, այդ կէտում կարող ենք հաւաստիացնել Բագւի կողմնակիցներին, որ Շամախու հայութիւնն ևս ոչ միայն որպէս հայութեան մի հատուած, այլ հէնց որպէս մի բուն ժողովուրդ՝ ունի պահած իր յոյզերի փլատակների տակ թաքնված ոյժեր, որոնց երևան գալը պայմանաւորված է թեմ. դպրոցի բացումով։ Թող Նոր-Նախիջևանը, որ

նեղուցներու ապագայ վերահսկման խնդրոյն առթիւ։ Այդ ջանքերը չպիտի յաջողին։ Ի փոխարէն այն զոհողութեանց և ճիգերուն, զոր յանձն կառնէ մեր արեւելեան դաշնակիցը այս մեծ պայքարին մէջ, ան (Ռուսիա) իրաւունք ունի, իր դրացիներուն ու բոլոր ազգերուն համար երաշխաւորութիւններ տալով, դէպի հարաւ իր պատմական նպատակակէտին հասնելու»։

Անոնք հաւանօրէն ջանքեր են հանրային կարծիքը պատրաստելու, և անշուշտ վերջ ի վերջոյ ան պիտի տեղի տայ անխուսափելիին առջև, ըմբռնելով որ, արդի պայմաններուն մէջ, այլ ևս ոեւէ անպատեհութիւն ու վտանգ չկայ՝ ոչ Անգլիոյ, ոչ Ֆրանսայի համար՝ Կ. Պոլիսը յանձնել Ռուսիոյ, անշուշտ որոշ պայմաններով, որոնք թէ Եւրոպայի ընդհանուր [illegible] ու յառաջդիմութեան, թէ Ռուսիոյ և թէ Կ. Պոլսին օգտակար պիտի ըլլան. Կ. Պոլիսը, թէպէտ Ռուսիոյ ձեռքը, պիտի չըլլայ անշուշտ զուտ ռուս քաղաք մը. ան եղած է միշտ և պիտի մնայ կոսմօպոլիտ քաղաք. բոլոր լեզուները պիտի շարունակեն հոն իրենց կեանքն ապրիլ, բոլոր համայնքները իրենց ուրոյն կազմակերպութիւնը պիտի պահպանեն. բոլոր եւրոպական ազգերու շահերը պիտի յարգուին (բացի գերման բռնապետութեան շահերէն). ռուսը պիտի ըլլայ հոն՝ յանուն Եւրոպայի՝ ազատագրուած նեղուցներուն հզօր պահապանը*), ու արևելեան քրիստոնէութեան մայրաքաղաքին մէջ՝ արեւմտեան քաղաքակրթութեան ու քրիստոնէութեան վերանորոգ տիրապետութեան վերահսկիչը և հովանաւորը՝ ընդդէմ ասիական բարբարոսութեան պարտուած զանգուածին։

Հայոցս համար մեծապէս ուրախալի է այս անցքին յեղաշրջումը, որ ի մօտոյ պիտի կատարուի, ուրախալի, որովհետև անհունօրէն նպաստաւոր է մեր շահերուն։ Կ. Պոլիս եթէ դառնար միջազգային ազատ քաղաք մը—մանաւանդ եթէ յոյներն ալ մասնակցած ըլլային Կ. Պոլսոյ դէմ գործողութեանց—յոյն տարրը հոն գերակշիռ պիտի հանդիսանար բոլոր տեղական տարրերուն մէջէն, յոյն լեզուն, յոյն պատրիարքարանը, յոյն վաճառականութիւնը, յոյն ազդեցութիւնը՝ իրաց իսկ բերմամբ պիտի տիրապետէին (իրենց ազգային շահերուն տեսակէտով յոյները անսահման սխալ մը գործեցին իրենց հանճարեղ Վենիզելօսին չհետևելով ու Կ. Պոլսոյ և Զմիւռնիայի դէմ դաշնակիցներու գործողութեանց չմասնակցելով, որովհետև առավ ոչ միայն Զմիւռնիայի ամբողջ նահանգին պիտի տիրանային, այլ և նոյն իսկ Կ. Պոլսոյ ռուսական գրաւումի պարագային՝ իրենց ազդեցութիւնը հոն շատ մեծ պիտի ըլլար). Կ. Պոլսոյ վրայ ռուսական տիրապետութեան հաստատմամբ, տեղական տարրերէն հայն է, որ պիտի նպաստաւորուի, իբր Ռուսիոյ բարեկամ և անկեղծ հովանաւորեալ ժողովուրդ, իբր տարր մը, որ անկեղծօրէն անձնուէր է ռուս շահերուն, որովհետև այդ շահերը համերաշխ են իր սեփական շահերուն հետ, իբր ժողովուրդ մը, որ յոյնին պէս Ռուսիոյ կրօնական կամ կուլտուրական գերիշխանութեան դէմ մրցելու ոեւէ նպատակ չունի, այլ իր համայնքին ուրոյն կազմակերպութիւնն ու ինքնութիւնը պահպանելու բաղձանքն ունի։ Լոկ. ու մանաւանդ, Կ. Պոլսոյ վրայ ռուս տիրապետութեան հաստատմամբ՝ ռուս ազգին դարաւոր մեծագոյն երազը իրականացած ըլլալով, ամենամեծ գոհացումը, վարձատրութիւնը զոր կարելի է տալ Ռուսիոյ իրեն շնորհուած ըլլալով, աւելի ևս հաւանական կը դառնայ Հայաստանի ինքնավարութեան լայնագոյն ու վեհանձնագոյն ձևով իրականացումը, միշտ Ռուսիոյ հովանաւորութեան տակ, բայց լիջօրէն ինքնայատուկ կեանքով և հայկական դրօշմով։ Ահա ինչու ես առաջին օրէն ամբողջ սրտով ու հոգւով—ինչպէս յայտնի կերևար «Մշակի» նախորդ յօդուածներէս—բաղձացի, ջատագովեցի, մաղթեցի Ռուսիոյ այդ երազին իրականացումը, և խանդավառօրէն փութացի հայ հասարակութեան աւետել Կ. Պոլսոյ մասին անգլօ-ռուս համաձայնութեամբ տրուած ռուսանպաստ որոշման լուրը, հէնց որ առիթ ունեցայ զայն իմանալ կարեւոր աղբիւրէ մը։ Բոլոր հայերը, վստահ եմ, նոյն զգացմամբ լեցուած, հրճուանքի աղաղակ մը պիտի արձակեն, երբ Կ. Պոլսոյ վրայ ռուսական Արծիւը սաւառնի. այդ Արծիւին թեւերուն տակ, Կ. Պոլիսը կարող է դառնալ ոչ միայն առևտրական մեծ նաւահանգիստ մը, ինչպէս կըսեն եւրոպական թերթերը, այլ և արուեստագէտներու, բանաստեղծներու, սիրահարներու դրախտը, Եւրոպայի պարտէզը, աշխարհիս մարգարիտը. ու Կ. Պոլսոյ հայ գաղութն ալ, որ բիւզանդեան կայսրութեան, ինչպէս և օսմ. պատմութեան ամբողջ ընթացքին՝ մեծ դեր է կատարած, այնուհետև պիտի կատարէ աւելի մեծ դեր մը՝ իբր քաղաքակրթական տարր, մինչ նոյն Արծիւին թեւերուն տակ անդին ինքնավար Հայաստանը պիտի ծաղկի, զարգանայ և բարգաւաճի, ի փառս մեր ցեղին, ի պատիւ մեզ հովանաւորող ռուս մեծ ազգին և յօգուտ մարդկութեան։

Անշուշտ՝ այս ամենը պիտի ըլլայ, պայմանով որ գերման զօրութիւնը ջախջախուի։ Մեր բոլոր երազներուն բանալին Հիւսիսային Ֆրանսայի ու Բելժիկայի կամ Լեհաստանի ռազմադաշտերուն մէջ կը գտնուի. բայց մեզ համար անտարակուսելի է, որ գերման զօրութիւնը պիտի պարտուի, որովհետև անոր յաղթանակը պիտի նշանակէր բովանդակ մարդկութեան ստրկացումը, և անհնար է, որ գերման շահերը գերակշիռ ըլլան ամբողջ մարդկութեան շահերէն։ Կ. Պոլսոյ առումը պիտի դիւրացնէ դաշնակիցներու գործը Գերմանիոյ դէմ իրենց պայքարին մէջ և պիտի փութացնէ յաղթանակը։

Կը մնայ միայն մէկ կէտ մը, որ մութ է դեռ և անորոշ։ Այժմ, այլ ևս աներկբայօրէն կարելի է վստահ ըլլալ, որ Կ. Պոլսէն Թիւրք տիրապետութեան արտաքսումը վերջնականապէս որոշուած բան մըն է, բայց եթէ Կ. Պոլսէն վտարուելէ յետոյ, Թիւրքերը մեղայի գան, յանձն առնեն գերմանացումէ անջատուիլ և դաշնակիցներու հետ առանձին հաշտութիւն կնքել, արդեօք դաշնակիցները պիտի հաճին, Գերմանիոյ դէմ իրենց պայքարին բեռը թեթեւցնելու համար, կամ ուրիշ հաշիւներով ալ, ձգել Թիւրք պետութիւն մը՝ Անատոլուի մէջ, Կոնիա նստող սուլթանով մը. արդեօք պիտի նախընտրե՞ն պահպանել այդ տկարացած Թիւրք տէրութիւնը, մեծ Թունուզի մը ձևին վերածուած, անոր ամեն մէկ բաժինը այս կամ այն դաշնակցին հովանաւորութեան տակ. այդպէս պիտի ընեն, թէ բոլորովին պիտի ջնջեն Թիւրք պետութիւնը, և բաժնելով իրենց մէջ անոր հողերը՝ ազգային ինքնավար կեանքով մը ապրելու կարող ցեղերուն պիտի շնորհեն ինքնավարութիւն՝ իրենց հովանաւորութեան տակ, յայտնի չէ դեռ։ Ինչ ալ ըլլայ, մենք հայերս պէտք է մինչև կացութեան վճռապէս որոշուելու բոպէն՝ շարունակենք փափաք յայտնել Թիւրք վեհապետութենէ մը անջատ, զերծ, ազատ ինքնավար Հայաստանի մը կազմութեան, որ պայմանաւորուի դաշնակիցներու համաձայնութեամբ և դրուի ռուս հովանաւորութեան տակ։ Եթէ պետութիւնները որոշեն Ասիոյ մէջ Թիւրք պետութիւնը պահպանել և այդ ինքնավար Հայաստանը միանգամայն Թիւրքիոյ վեհապետութեան ու Ռուսիոյ հովանաւորութեան տակ դնել, մենք՝ ի հարկէ ստիպեալ՝ պիտի համակերպինք. բայց մինչև այդ, մենք պէտք է բաղձանք ու ջանանք, որ մեր ցեղը ընդ միշտ ազատի Թիւրքին ստորացուցիչ, անբարոյացուցիչ լուծէն կամ գերիշխանութեան ոեւէ չափով պահպանումէն։ Զգացումը, ինչպէս շահը զայդ կը պարտադրեն մեզի։

Հեռու չեն օրերը, ուր հարիւր հազարաւոր մեր նահատակներուն վրէժը լուծուած պիտի ըլլայ։ Երբ Այա-Սօֆիայի կատարը՝ դարերէ ի վեր վտարուած խաչը—խորհրդանշան արեւմտեան քաղաքակրթութեան—վերականգնի, մեր բոլոր նախնիքը, քրիստոնէական հաւատի և արեւմտեան քաղաքակրթութեան համար դարերով մաքառած ու չարչարուած մեր հոյակապ նախնիքը, իրենց գերեզմաններուն խորէն պահ մը պիտի արթննան՝ խնկայեղ ցնծութեան սարսուռով մը ցնցուած, և փառք պիտի տան Աստուծոյ, և այն օրն իսկ՝ մեր խաւարամած հայրենիքին վրայ՝ իրական փրկութեան արեւուն առաջին ճաճանչը զուարթակարմիր պիտի շողայ։

Ա. Չօպանեան

Լօնդօն, 22 մարտ

*) Կըսուի թէ Անգլիա պայման դրած ըլլայ Դարտանէլի մէկ ափունքն ինքն իսկ գրաւել. բայց այս լուրը կարելի չէ դեռ ստոյգ նկատել։

հայութեան սրտից աւելի հեռու է, քան Շամախին, ինքնին պերճախօս ապացոյց լինի. կարելի է մինչև ժխտել, որ այնտեղ թագնված ոյժեր չեն երևացել շնորհիւ Թեմ. դպրոցի... Միսակ

Ի՞ՆՉ ՄԹԵՐՔՆԵՐ ԵՆ ԱՐԳԵԼՎՈՒՄ ԱՐՏԱՀԱՆԵԼ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Բարձրագոյն հաստատված մինիստրական խորհրդի 1915 Թ. փետրվարի 15-ի որոշման հիման վրա՝ արգելվում է կայսրութեան բոլոր սահմաններից արտահանել ուտեստի և կերի հետևեալ պաշարները—հաճար, ցորեն, վարսակ, գարի, սոլ, մանանեխ, կորեկ, սիսեռ, լոբի, բակլա, բրինձ, ալիւր և կրուպա ամեն տեսակի, բաղուկ, պոմիդոր, սոխ, կաղամբ, չորացրած արմտիք, մակարոն, Թէյ, շաքար, պղպեղ, աղ, Թութուն (բացի սիգարից), եղջիւրաւոր և մանր անասուններ, խոզեր, ամեն տեսակի միս (բացի խոզի մսից), կովի իւղ, կենդանիների ճարպ, կոնսերվներ, խոտ և յարդ։

Կայսրութեան բոլոր սահմաններից արգելվում է արտահանել՝ եզան, գոմէշի, կովի, հորթի, ուղտի, ձիու, էշի և խոզի կաշիներ և մորթեր մշակված ու անմշակ։ Պղինձ և լատոն զանազան ձևով։

Արգելվում է ձիերի արտահանումը եւրոպական ցամաքային և ծովային սահմաններով, նոյնպէս Սև ու Ազովեան ծովերով ու Անդրկովկասի, Պարսկաստանի և Աւղանիստանի սահմաններով։

Արգելվում է արտահանել բոլոր սահմաններից նոյնպէս և հետևեալ առարկաները.—հաց՝ հատիկով և ալիւրով, կոպտոններ և կերի այլ նիւթեր անասուններին, արմտիքներ, օրս և Թռչուններ կենդանի և մեռած, ձու, աղիքներ, անտառային նիւթեր, իւղատու հատիկներ, առւոյտի և այլ խոտերի սերմեր, բամբակ, բուրդ և փետուր, քարածուխ, երկաթահանք, նաւթ, բենզին, գազոլին և այլ լուսանիւթեր, ամեն տեսակի և գործուածքի ռետիններ, երկաթճեղեր, քարաղեր, բորակային և այլ Թթւուտներ և աւտոմոբիլներ։

Արգելվում է արտահանել պողպատ և կապար։

Պարսկական և աւղանական սահմաններով արգելվում է արտահանել ուղտեր։

Թոյլատրվում է արտահանել Հիւսիսային Նորվէգիա՝ ամեն տեսակի անտառային նիւթեր, Թէյ, սալմոն, եղջերաւոր միս, լեզուներ, եղջերաւոր բուրդ և մորթի։

Թոյլատրվում է արտահանել դաշնակից երկրները ռուսական նաւերով կամ դաշնակիցների դրօշակի տակ՝ սերմերը, կոպտոններ, խոզի միս, կովի իւղ, օրս և Թռչուն՝ կենդանի և սպանած, ձու, աղիքներ, ձուկ, բարձր տեսակի Թութուն, անտառային նիւթեր, իւղատու բոյսեր, առւոյտի և այլ խոտերի սերմ և ամեն տեսակի մուշտակներ, բացի ոչխարի և այծի մուշտակներից։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԹԻՖԼԻՍ

◆ Ցաւհ. Մանթաշեանը նուիրաբերել է Հայոց Դրամատ. Ընկերութեանը 10,000 ռ.։

◆ Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան կից կազմված Թիւրքահայերի հայրենակցական միութիւնը իր վանեցիների մասնաճիւղի մայիս ամսին հաւաքած ամսավճարներից և նուէրներից 1000 ռ. յանձնել է Հայկական Կենտր. Կոմիտէտին, խնդրելով այդ գումարը գործադրել Վանում հայրենի քաղաքի պաշտպանութեան և ազատագրութեան համար իրանց կեանքը զոհ բերած հերոսների Թշուառացած այրիներին և որբերին օգնելու համար։

◆ Քաղաքը ստացել 15 վագոն շաքար, որից 2 վագոնը տրվել է հիմնարկութիւններին, իսկ մնացած 13-ը բաժանվելու է խանութպաններին՝ ազգաբնակութեանը ծախելու համար։

◆ Շամախու Թեմ. դպրոցների տեսուչ Մ. ք. Ղազարեանը Թիֆլիս է եկել Թեմի գիւղական դպրոցներից մի քանիսի համար ուսուցիչներ վարձելու։

◆ Թիֆլիսում բացվում է քաղաքապահ և երկրապահ սպաների դպրոց, որ տևելու է երեք ամիս. որոշված է ընդունել 400 մարդ։

◆ Թիֆլիս է եկել Բագուի քաղաքագլուխ Լ. Լ. Բըչը, որ մասնակցում է ապրանքատար հաղորդակցութիւնների կարգաւորման խորհրդակցութեանը. Թիֆլիսից նա գնում է Մոսկվա, ուր կը մասնակցէ Թանգութեան դէմ կռւող քաղաքների ներկայացուցիչների համագումարին. Թիֆլիսի քաղ. վարչութիւնը, անկարող լինելով իր յատուկ ներկայացուցիչը ուղարկել այդ համագումարին, խնդրել է Լ. Լ. Բըչին լինել և Թիֆլիսի ներկայացուցիչ։

◆ Կովկասի Ջերմուկային ընկերութեան խորհուրդը վերջին նիստում որոշել է երկրորդ ընդհանուր ժողովը գումարել քաղ. դումայի դահլիճում յուլիսի 8-ին. կարդացվելու են մի շարք հետաքրքրական զեկուցումներ։

◆ Սարըղամըշից եկել են № 7, իսկ Կարսից՝ № 2 սանիտարական գնացքները հիւանդ և վիրաւոր զօրականներով։

◆ Յունիսի 24-ին Ալ. Խատիսեանի նախագահութեամբ կայացել է քաղաքի 1914 Թւին վերջացված գեղեցիկ շէնքերի մրցանակաբաշխութիւնը. առաջին մրցանակը չէ տրվել. երկրորդ մրցանակին արժանացել է Բօզարջեանի տունը՝ Գուդովիչա փողոցում (կառուցումն ճարտարապետ Օհանջանեանի), իսկ երրորդ մրցանակը տարել է Շահմուրադեանի տունը Օլգինսկայա փող. № 52. (ճարտարապետ Տէր-Սահակեանի)։

ԿՈՎԿԱՍ

◆ Շամախու ծխական ժողովը, լսելով իր ներկայացուցիչների զեկուցումը Թեմական պատգամաւորական ժողովի մասին, ընտրել է Մ. ք. Ղազարեանին, բժ. Լ. Աթաբէկեանին և Գ. Զուրաբին ու լիազօրել է նրանց գնալ Էջմիածին՝ բողոքելու ժողովի որոշման դէմ։

◆ Ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, երկարատև անձրևները մեծ վնաս են հասցրել ցանքերին և այգիներին։ Մի քանի տեղերում հասած ցորենը պառկել է, հնձված խոտը սևացել է և անպէտք է դարձել որպէս անասունների կեր. բալենին ճեղքվել է և փտել։ Լաւ չէ և բամբակի դրութիւնը շնորհիւ յորդ անձրևների. առանձնապէս նկատվում է մակարոյծների զարգանալը, որ ծածկել է բամբակը։ Խաղողի բժշկումը ընթանում է շատ դժուարութեամբ և դանդաղ, և Թանգ է նստում։ Թանգ գնով առնված պղնձի արջասպը տերևներից անձրևները լուանում են և ոչ մի ազդեցութիւն չէ գործում։ Ընդհանրապէս, եթէ եղանակը չը փոխվի, հունձը լինելու է անբաւարար։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

◆ Յունիսի 20-ին Տաւրիկեան պալատում տեղի է ունեցել Պետական Դումայի սենեօր-կոնվենտի նիստը՝ նախագահութեամբ Մ. Վ. Ռոձեանկոյի։ Ներկայ էին Պետական Դումայի Ֆրակցիաների լիդերները և մօտ 40 պատգամաւոր։ Աջակողմեաններն բացակայում էին, ազգայնականների ներկայացուցիչները եկան ժողովի սկզբին, բայց մինչև վերջը չը մնացին. Պետական Դումայի նախագահը տեղեկացրել է պատգամաւորներին Ի. Լ. Գորեմըկինի հետ ունեցած իր վէճի մասին. այդ զեկուցումից պարզվել է, որ Պետական Դումայի նստաշրջանի բացումը ամբողջապէս կախված է կառավարչական օրինագծերի մշակումից, որոնք Պետական Դումա են մացվելու Մինիստրների խորհրդի նախագահը հաւանական է գտել, որ այդ աշխատանքների բարդութեան պատճառով՝ Դուման կարելի է հրաւիրել միայն օգոստոսի սկիզբներին։ Ռոձեանկոն իր զեկուցումը վերջացրել է, յայտարարելով որ նա իր կողմից ամեն ինչ արել է, որպէս զի հնարաւոր արագութեամբ գումարվի Դուման, և կցել է, որ այսուհետև այդ ուղղութեամբ ուրիշ ոչինչ նա անել չէ կարող. իսկ եթէ խորհրդակցութիւնը յամենայն դէպս հնարաւոր գտնէ չը բաւականանալ դրանով, այդ դէպքում աւելի նպատակայարմար է, որ Ի. Լ. Գորեմըկինին այցելեն ոչ միայն Պետական Դումայի նախագահը, այլև Դումայի Ֆրակցիաների ներկայացուցիչների մի խումբը։ Մտքերի փոխանակութեան մասնակցել են Միլիւկովը, Շինգարեվը, Եֆրեմովը, Կերենսկին և ուրիշները։ Բոլոր խօսողները պնդել են Դումայի շուտափոյթ գումարման օգտակարութեան վրա, ցանկութիւն են յայտնել, որ Դումայի աւագների խորհուրդը ամբողջ կազմով ներկայանայ մինիստրների խորհրդի նախագահին և զեկուցի նրան Ֆրակցիաների կարծիքները Դումայի գումարման մասին։ Բայց որովհետև քուէարկութեան ժամանակ ներկայ չէին աջակողմեան Ֆրակցիաների աւագները, խորհրդակցութիւնը իրան իրաւունք չէ համարել որևէ որոշում կայացնել, այլ այդ յետաձգել էր երկուշաբթի, յունիսի 23-ին, երբ յատուկ հրաւէր էր, ուղարկվելու աւագների խորհուրդների բոլոր անդամներին։ Եթէ այդ օրվայ խորհրդակցութիւնը միանար նախորդ խորհրդակցութեան որոշմանը, այդ դէպքում աւագների խորհուրդը ամբողջ կազմով պիտի ներկայանար մինիստրական խորհրդի նախագահին՝ բանակցելու համար։

◆ «Голосъ Москвы» լրագրի հրատարակութիւնը դադարում է յուլիսի 1-ից, որովհետև խաշը փայատէրերը գերմանացիներ էին։

◆ «Р. В.»-ն հաղորդում է, որ 100,000 ռուբլու շահատոմսը պատկանում է Խարկովի զեմստվային հիւանդանոցի 59 ծառայողի։

◆ Կառավարական շրջաններում երբեւէ լուր հաղորդել են, թէ Պետական Դուման գումարվելու է յուլիսի 5-ին։

◆ Խարկովի կանանց բարձրագոյն դասընթացների ուսանողուհիներից պետական քննութիւն են տուել և համալսարանական դիպլոմի են արժանացել ի միջի այլոց երկու հայուհի՝ օր. Իսկուհի Կարախանեան (արմաւիրցի) և տիկ. Մարիամ Մանուկեան Դավրանեան Տէր-Գրիգորեան (ախալցխացի). նրանք որոշել են Կովկասում մնալ։

◆ Նիժեգորոդում վաճառականները 150 հազար ռուբլի են յատկացրել՝ ռազմամթերքի գործարան կառուցանելու համար։ Այդ նպատակով ինժեներներ և վարպետներ են հրաւիրվում դաշնակից երկրներից։

◆ Նոյն քաղաքում նաւթի պուդը բարձրացել է 70 կ., չը նայած որ նաւթարդիւնաբերողների վերջին ժողովում, որ եղել է Պետրոգրադում, որոշվել է ծախել 57 կ.։

◆ Իշխ. Շչերբատովը ընդունել է Պետրոգրադի հրէաների ներկայացուցիչներին և խոստացել է քննել նրանց հաղորդած փաստերը։

ՄԱՄՈՒԼ

Վրաց «Սախալխո Փուրցելի» լրագիրը խօսելով Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութեան իրաւասուների առաջիկայ ընտրութիւնների մասին՝ ի միջի այլոց ասում է.

Մենք ցանկալի չենք համարում, որ ընտրութիւնների շուրջը ներկայ պայմաններում առաջ գայ ազգային որևէ ատելութիւն, սակայն չենք խուսափի և պայքարից, եթէ նկատվի, որ հաշտութեան ուղին չեն ընդունում և վիճողաբար չեն վարվում մեզ հետ։

Կարծում ենք, որ ուրիշ ազգերի ներկայացուցիչներն ընդհանրապէս և հայերինը մասնաւորապէս մեզ հետ միասին կաշխատեն [illegible] արդարութիւն մացնել ընտրողական գործի մէջ և նրա շուրջը չեն սարքի նացիոնալիստական մասնաւորման ու արտօնական միթնոլորտ։

Լրագիրը նկատում է, որ ընտրութիւններն առ հասարակ կրում են ազգային բնաւորութիւն, և կոչ է անում վրացի ընտրողներին ակտիվ մասնակցութիւն ունենալ ընտրութիւններում։

Մեր խորին համոզմունքով՝ քանի դեռ փոփոխված չէ ընտրողական ցենզը, որը ոչ մի հնարաւորութիւն չէ տալիս ժողովրդի դեմօկրատիային մասնակցութիւն ունենալ ընտրութիւններում, սրա աջողութիւնը կախված է այն բանից, թէ ինչպէս կօգտվեն ընտրողները իրանց ձայնից։

Եւ քանի որ աջողվել է քաղաքը բաժանել գոնէ ընտրողական եօթն մասերի, ապա պէտք է աշխատել, որ իւրաքանչիւր ընտրող կատարէ իր քաղաքացիական պարտքը և ի զուր տեղը չը կորցնէ իր ձայնը։ Ամեն մէկը, ով կամենում է նպաստել ընտրութեան մէջ բարեփոխութիւն մացնելու, պէտք է աշխատէ, որ որքան կարելի է շատ ընտրողներ մասնակցեն ընտրութիւններին։ Եւ այդպիսով գործին աւելի օգուտ բերած կը լինենք, քան ազգային «պայքարներ» սանից ընկնելով։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Печатать дозволено военной цензурой.

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ

Երկրորդ նուագով բաց թողնված տոմսերի (վարկագոյն)։

Առաջին օր

№№ սէրիանների	№№ տոմս.	գումար	№№ սէրիանների	№№ տոմս.	գումար
26	43	300	4066	66	200
30	15	200	4155	49	300
112	53	200	4196	89	200
121	7	200	4204	90	200
140	64	200	4209	51	500
218	77	300	4286	23	1000
258	9	200	4290	10	200
274	2	300	4292	80	300
304	62	200	4295	40	200
342	72	200	4351	97	200
356	8	200	4355	11	300
434	22	200	4398	46	200
449	34	200	4494	16	300
540	49	200	4503	22	1000
598	46	300	4524	78	200
607	99	200	4546	18	200
615	68	200	4602	92	200
624	72	200	4624	22	200
632	73	300	4677	20	300
709	76	200	4689	23	200
959	96	300	4701	57	200
1114	55	200	4702	80	200
1123	11	200	4749	7	200
1189	59	200	4772	30	200
1426	53	200	4778	13	200
1479	50	200	4842	7	200
1479	79	200	4906	1	200
1537	75	300	4942	52	200
1571	4	300	5022	11	200
1573	31	300	5025	90	300
1574	35	200	5034	41	300
1591	70	500	5049	86	200
1652	13	200	5062	77	200
1679	51	200	5114	62	200
1701	5	200	5118	66	200
1741	21	300	5241	63	300
1758	65	300	5355	65	5000
1853	81	200	5366	38	200
2016	89	300	5367	77	200
2070	100	300	5447	98	200
2100	5	200	5456	15	200
2220	31	200	5476	73	200
2262	46	200	5508	85	200
2348	26	300	5523	62	1000
2357	73	200	5540	35	300
2372	89	200	5612	59	5000
2435	10	300	5661	54	500
2531	32	300	5662	33	200
2592	72	200	5665	86	200
2597	58	300	5672	59	200
2603	42	200	5683	11	200
2660	41	200	5722	65	1000
2700	17	300	5903	37	300
2736	34	200	5976	1	200
2748	10	200	5997	98	1000
2772	100	500	6204	83	200
2833	95	200	6210	8	200
2857	27	200	6212	100	200
2863	100	300	6217	90	200
2912	82	200	6223	52	200
2924	51	200	6406	18	200
2930	95	300	6408	88	300
2957	33	200	6468	29	200
2995	4	200	6490	4	200
3034	27	200	6521	74	200
3145	71	200	6565	3	200
3149	60	200	6614	87	200
3151	9	200	6620	45	200
3154	14	200	6679	15	300
3193	35	200	6715	42	200
3218	45	200	6749	26	200
3245	60	200	6756	84	200
3251	40	300			
3310	96	200	6822	25	1000
3332	85	200	6854	9	500
3346	8	200	6863	58	300
3383	67	200	6889	67	300
3403	19	200	6889	78	200
3490	88	200	6969	9	200
3514	18	200	7077	43	200
3602	85	200	7163	90	200
3716	64	200	7166	67	200
3856	46	200	7260	29	200
3863	33	200	7275	9	1000
3887	95	200	7294	55	200
3893	7	300	7351	75	200
3964	52	200	7355	47	200
3981	37	200	7368	72	200
3983	53	200	7440	99	300
3994	7	200	7442	20	1000
4002	95	300	7582	52	200
4055	53	200	7594	37	300
7646	49	300	13714	49	300
7665	1	200	13885	38	500
7746	76	300	13947	68	200
7758	4	200	13962	99	200
7825	13	200	13969	100	200
7884	1	300	14025	45	200
7884	4	200	14100	37	200
7967	52	200	14108	30	200
8012	45	200	14122	67	200
8067	93	200	14195	72	200
8189	24	300	14253	25	200
8267	66	200	14254	5	200
8277	17	500	14279	28	200
8332	30	200	14311	61	200
8381	25	1000	14370	1	200
8381	81	200	14396	7	200
8384	20	200	14451	7	300
8399	86	300	14463	62	200
8439	8	200	14503	96	200
8451	67	300	14531	82	200
8458	75	200	14600	24	200
8465	90	500	14615	80	200
8492	70	200	14723	28	500
8553	70	200			
8553	7	300	14735	90	200
8570	67	200	14769	36	200
8590	45	300	14815	6	200
8607	1	200	14844	14	200
8753	4	200	14865	7	300
8790	13	500	14889	87	200
8797	15	200	14895	65	300
8913	30	200	14899	59	200
8935	33	200	14900	74	200
8935	67	200	14937	47	200
8944	12	200	14990	55	200
8944	100	200	15037	54	300
8945	1	200	15059	48	200
9009	88	200	15093	83	200
9010	77	200	15170	56	200
9035	52	200	15214	35	200
9081	83	1000	15284	56	300
9116	100	200	15305	97	200
9166	60	200	15331	74	200
9199	43	300	15346	93	200
9219	88	300	15349	63	200
9314	81	200	15362	22	200
9324	82	200	15455	63	200
9338	46	200	15592	37	200
9370	3	300	15699	65	300
9474	37	300	15704	65	200
9485	53	200	15770	48	200
9504	72	200	15789	94	200
9522	26	200	15793	66	200
9599	93	200	15819	14	200
9637	3	200	15844	64	200
9647	4	200	15861	85	300
9680	16	200	15893	90	200
9719	10	200	15899	30	300
9725	62	200	16014	16	300
9730	85	300	16020	45	1000
9818	12	200	16035	80	200
9854	21	200	16209	66	200
9854	30	200	16325	21	200
9855	42	300	16389	69	200
9855	99	200	16423	56	200
9857	8	200	16536	69	200
9864	58	200	16613	71	300
9896	11	200	16619	21	500
9931	9	300	16624	15	200
9975	70	300	16691	83	200
9995	28	200	16712	61	200
10059	36	300	16794	19	200
10065	62	200	16835	70	200
10099	96	200	16849	88	300
10140	22	1000	16982	47	300
10162	19	200	16999	20	500
10183	16	200	17052	77	300
10199	98	300	17080	51	200
10323	32	200	17084	3	200
10331	77	200	17105	24	200
10353	90	200	17118	8	200
10369	72	200	17137	59	200
10449	35	300	17152	55	200
10478	9	200	17154	15	200
10479	95	200	17167	29	200
10480	89	200	17249	41	200
10493	71	200	17291	93	200
10537	14	200	17326	64	200
10545	8	200			
10552	87	200	17350	71	300
10583	97	300	17367	58	200
10646	82	300	17417	71	200
10720	72	50000	17442	26	200
10795	8	200	17505	23	200
10834	18	500	17528	26	300
10877	80	200	17579	90	200
10940	58	200	17623	26	200
10941	96	200	17649	83	300
10944	8	200	17650	89	300
10962	24	500	17666	31	1000
10973	45	300	17735	30	200
11030	5	300	17746	54	200
11069	92	200	17758	36	200
11072	78	300	17770	19	200
11073	58	200	17846	44	200
11079	13	200	17903	22	300
11134	49	200	17909	41	200
11136	30	200	17911	41	200
11348	56	300	17917	84	200
11435	9	200	17934	28	200
11528	75	300	17963	55	200
11528	75	300	18019	85	300
11567	4	200	18068	11	300
11613	64	300	18105	67	200
11641	92	200	18196	55	200
11656	82	200	18227	32	300
11715	14	300	18262	99	200
11715	85	200	18280	66	200
11731	54	200	18335	84	200
11746	64	200	18345	1	200
11806	96	300	18399	16	200
11818	73	300	18490	75	200
11832	38	300	18524	45	300
11980	10	300	18534	2	200
11988	71	200	18551	90	200
12080	88	200	18584	22	200
12107	70	300	18597	45	200
12117	68	200	18597	65	200
12265	50	200	18661	71	200
12302	57	200	18792	40	10000
12320	100	300	18849	96	200
12332	39	200	18872	98	200
12384	53	200	18894	10	200
12401	55	300	18939	72	200
12401	63	200	18977	93	200
12411	34	200	18987	16	300
12418	46	200	18996	1	300
12426	24	300	19127	6	200
12530	12	200	19133	64	200
12607	67	200	19180	51	200
12639	83	200	19224	39	300
12661	57	200	19241	1	200
12662	4	200	19242	52	200
12722	15	200	19367	86	200
12798	60	200	19440	15	200
12892	43	300	19448	92	200
12894	89	200	19485	77	200
12902	67	200	19538	39	300
13040	30	200	19561	42	500
13066	1	200	19696	78	200
13152	91	25000	19747	19	200
13290	18	500	19768	7	200
13298	47	200	19805	56	300
13375	3	300	19808	14	200
13379	40	1000	19815	17	200
13380	73	200	19856	87	200
13447	82	300	19876	85	200
13541	92	200	19883	51	200
13662	77	200	19900	28	200
13689	28	200	19920	75	300
13691	50	200	20000	22	200

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Թիֆլիսի ժամերով)

ԹԻՖԼԻՍԻՑ ՄԵԿՆՈՒՄ Է՝
№ 3 դէպի Բաթում 1 ժ. 45 ր. ցերեկ.
№ 4 » Բագու 7 ժ. 3 ր. երեկ.
№ 6 (արագ) » 12 ժ. 8 ր. ցերեկ.
№ 9 » Բաթում 8 ժ. 53 ր. երեկ.
» Ջուլֆա 10 ժ. 23 ր. երեկ.
» Բորժոմ 3 ժ. 20 ր. ցերեկ.

ԺԱՄԱՆՈՒՄ Է ԹԻՖԼԻՍ՝
№ 3 Բագուից — 1 ժ. 54 ր. ցերեկ.
№ 4 Բաթումից — 5 ժ. 55 ր. երեկ.
№ 5 Բագուից (արագ) 7 ժ. 41 ր. երեկ.
№ 10 Բաթումից — 9 ժ. 51 ր. առաւ.
Ջուլֆայից — 6 ժ. 53 ր. առաւ.
Բորժոմից — 7 ժ. 25 ր. առաւ.

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բժշկ. Բ. Նաւասարդեանի
Հիմնված 1880 Թ.
(Գուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
«606»-ի եւ «914»-ի ներարկում բժշկական խորհրդակցութեամբ՝ առ. 11—12 ժ.
ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վեներական (սիֆիլիս) հիւանդութիւն։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—9½—2 ժ. ներքին, ջղային և երեխայոց հիւանդութ. և ծախկահատ.։
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի քթի հիւանդութ.։
Ա. Գ. ԿԱՐԱԳՅՕԶԵԱՆ—12—1 ժ. երեխայ. հիւանդ. և շ բաժ. երեխայոց ներքին և հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ-Բ.ԺԻՇԿ ՏԷՐ-ԳՈՒԹՕԵԱՆ—12—1 ժ. մանկաբարձութիւն և կանանց հիւ.։
ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ
Մ. Մ. ԲԵՆԻԱՄՕՎԻՉ—6—7 ժ.
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կոնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
1. 0—108

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

„ՄՇԱԿԻ“ ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

L. ՏՕԼՍՏՕՅԻ հետեւեալ երկերը
1) ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, Թարգմ. Սուրխաթեանի . . . . . . 30 կ.
2) ԿՈՆՖՈՒՑԻՈՍ (Չինական իմաստունը), խմբագրութեամբ Լ. Ն. Տոլստոյի, կազմեց Ա. Բուլանժէ, Թարգմ. Սուրխաթեանի . . . . . . 7 կ.
3) ԱՍԱՑՈՒԱԾՆԵՐ ՄԱՀՕՄԷԴԻ, ընտրված Լ. Տոլստոյից, Թարգ. Լ. Դանիէլեանի . . . . 5 կ.
4) ՔՈՅՐԵՐԸ, Թարգ. Դանիէլեանի . 5 կ.
5) ԻՆՉՈՎ ԵՆ ԿԵՆԴԱՆԻ ՄԱՐԴԻԿ, Թարգմ. Լ. Դանիէլեանի . . . 10 կ.
6) ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, I պրակ, Թարգմ. Ա. Մ., 30 կ.
7) ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐ, II պրակ, Թարգմ. Ա. Մ., 20 կ.
Նրանք, որոնք այս գրքերից մի-մի օրինակը պահանջեն մեզանից փողը կանխիկ ուղարկելով, կը ստանան 10 % զեղչ և վճարը նապարհածախսը մեզ վրա։ Վերադիր պահանջներին զեղչ չի լինի։
Հասցէն՝ Ред. газ. «Мшакъ», Тифлисъ.
4. 0—10